

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU CULTU-
RĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ANUL X

:SIBIU 1 MART. 1977:

NRUL 5.

:REDACTOR: OCT. C. TÂSLĂUANU:

Sumarul:

Dr. On. Ghibu .	Situația învățământu- lui nostru primar.	Caton Theodorian	Yerigheta.
Victor Eftimiu .	Înșiră-te, Măgărite...	Maria Cunjan	Seceriș (poezie).
I. U. Soricu . .	Mađdalenei (poezie).	I. Borcia . . .	Shakespeare: Iuliu Caesar.

Cronică: Conferințele Asociațiunii. În amintirea lui Eugeniu Carada. Atelierul de țesături și cusături românești din Orăștie. Spre literatura dramatică. „Bucureștii, cari se duc”. Baluri în costume naționale. Sezătoarea literară a scriitorilor români. Duplicitate literară.

Ilustrații: Grigorescu: Țigancă (colecția Carada). Grigorescu: Țărâncuță (colecția Carada).

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU CULTURĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreiu Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Clotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Victor Eftimiu, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Ion Gorun, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, I. Paul, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicăneanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an . . . . . 16 cor. Ed. de lux . . . . . 24 cor.
6 luni . . . . . 8 " " " " . . . . . 12 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 cor.

România și în Străinătate:

1 an . . . . . 20 cor. Ed. de lux . . . . . 30 cor.
6 luni . . . . . 10 " " " " . . . . . 15 "

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Cărți mai nou apărute:

Bestia, schiță dramatică în 4 acte de G. Diamandi	Cor. 2.50
Căsnicii, roman dialogat de Ionescu-Quintus	" 3.—
Așa i-a fost scris . . . , nuvele de I. Chiru-Nănov	" 1.75
Negru pe alb, roman de actualitate de M. Marici	" —.50
Feciorul și alte nuvele de R. Baltag	" 1.50
Nuvele și povestiri duioase de Th. Körner, trad. de R. D. Ivan	" —.50
Neobișnăgia, studiu economico-sociologic al problemei noastre agrare de Dobrogeanu-Gherea	" 3.50
Vieța lui Isus de Ern. Renau, trad. de B. Marian (Bibl. „Lumina“)	" —.60
Fără suflet, nuvele și schițe de V. Eftimiu (Bibl. „Lumina“)	" —.30
Vieța la sate, nuvele de H. Sienkiewicz, trad. de S. N. (Bibl. „Univers.“)	" —.75

Se află în depozit la librăria lui **W. KRAFFT** în Sibiu.

==== Catalog la cerere gratis și franco. ====

Orice reproducere oprită.

Situația învățământului nostru primar.

Anul 1907 ni-a adus, prin cunoscuta lege școlară alui Apponyi, o serie întreagă de neajunsuri, cari au tulburat echilibrul, și așa destul de puțin stabil, al învățământului nostru primar, într'o măsură atât de mare încât acesta nici azi nu și-a revenit încă în fire. Atât de mare a fost la 1907 spaima celor chemați să poarte grija școlilor noastre, încât mulți și-au pierdut și cea mai palidă nădejde în viitorul acestor așezăminte culturale românești. Atâția dintre cei mai de seamă bărbați ai noștri erau de părerea că ar trebui „închinată“ școlile, iar banii pe cari i-am da pe școlile cari nu mai rămân ale noastre, mai bine i-am întrebuința spre alte mijloace de propagare a culturii. Se zicea că legea lui Apponyi ne desnaționalizează cu totul învățământul în școală, că ea scoate cu totul pe învățători din mijlocul poporului, și că încăpăținarea cu care se încearcă totuș susținerea școlilor nu ar avea alt scop, decât acela de a nu le pierde azi, ci mâne.

Răzimată pe temelii atât de șubrede, lupta pentru asigurarea școlilor noastre, bineînțeles că nu putea conta la multe sorți de izbândă. Consecința a fost că în cei patru ani din urmă, ani de multe tânguirii în mare parte lipsite de bărbăție, nu numai că n'am mers de loc înainte față de cum stăteam până la 1907, dar am făcut regrese uimitoare. Regresul cel mai mare pe care l-am făcut a fost acela, că din cele vr'o 3000 de școli câte aveam la 1907, am pierdut până astăzi, la 500. Dar și în școlile pe cari le-am putut menține, fie numai din puterile proprii, fie cu ajutorul Statului, am regresat mult, și ce e mai trist, e că acest regres nu l-am făcut

fiindcă l-ar fi cerut legea, ci fiindcă nouă ni se pareă că-l cere. Cele mai multe greșeli pe cari le-a făcut școala noastră dela 1907 încoace în detrimentul ei, le-a făcut în contra legii, chiar și în cazurile în cari s'ar putea dovedi, că ele s'au făcut la porunca unor anumiți reprezentanți ai acesteia. În adevăr, pierderile cele mari pe cari le-am îndurat de patru ani încoace pe terenul învățământului au provenit numai din interpretarea falsă, uneori tendențioasă, a dispozițiilor legii.

Timpul de dibuire păgubitoare pare însă a se fi sfârșit și școala noastră pare a fi pe calea de a se întoarce la ogașa, nu zic: naturală, ci — legală a dezvoltării ei.

Legea dela 1907 preconizează, cât privește învățământul, în special două lucruri, anume că elevii trebuie „să-și știe exprima. după patru ani de școală, la înțeles cugetele cu graiu viu și în scris, în limba maghiară“, și că învățământul trebuie să fie „patriotic“. Împotriva patriotismului sănătos, nici un om cu scaun la judecată nu poate să se ridice, împotriva condiției celei dintâi însă chiar dacă nu ne-am împotrivi noi, se împotrivesc firea lucrurilor.

Dar punctele acestea două nu erau totul în legea din chestiune; ele n'au declarat războiu categoric principiilor de educație din legile școlare anterioare. Acestea numai ni-o închipuiam noi, bazați pe unele expresii cam ambigue ale legii din 1907. Închipuirea aceasta ni-a făcut cele mai rele servicii: de patru ani încoace școlile noastre și-au uitat că ele sunt institute românești de educație și s'au prefăcut în lăcașuri de prostire, în cari

se crede că un singur lucru e permis și trebuie să se facă: să se învețe ungurește. Deși legea spune apriat că școlile noastre sunt, întocmai ca înainte de 1907, „școli cu limba de propunere română“, în cele mai multe părți ale țerii ele s'au prefăcut sau în școli aproape cu totul ungurești (în cari numai Religia și Limba română se mai propune românește) sau cel puțin în școli bilingve. În acestea a încetat orice tendință de educație, orice cultură a voinței și a sentimentelor; singura lor tendință e de a îngrămădi mințile bieților copilași cu cunoștințe formale. E ușor de închipuit spre ce prăpastie îngrozitoare duc în chipul acesta școlile noastre...

Situația asta au creat-o, grație unei regretabile lipse de orientare, unele organe de inspecție ale Statului, cari bazate pe § 20 al articolului de lege XXVII din 1907, pe care-l interpretau în mod tendențios, cereau ca, în afară de cele 13 ore de limbă maghiară pe săptămână, într'o școală nedivizată, să se mai învețe ungurește și Aritmetica, Geografia, Istoria și Constituția patriei. Acestei pretensiuni ilegale i s'a dat ascultare, deși însuși contele Apponyi a spus într'o cuvântare de a sa în parlament, ca răspuns la un atac al unui deputat naționalist: „Eu n'aș crede că ar fi o nenorocire, dacă aceste materii s'ar propune în adevăr în limba maghiară, dar aceasta n'o cere proiectul de lege. El cere numai ca aceste materii să se propună după un plan de învățământ edat de minister și pe baza unor manuale aprobate de acesta“.

Pe aceste baze e așezată și legea lui Apponyi și planul de învățământ edat de minister în 1910.

Stând astfel lucrurile, școala noastră va trebui să-și curme cursul nefiresc și nelegal de astăzi. Ea va trebui să reîntre, sub acest raport, în matca de dinainte de 1907, și asta cu atât mai vârtos, că în unele părți ale țerii situația e, din acest punct de vedere de-adreptul de disperat. „Unirea“ din Blaj scriă mai dăunăzi: „Durere, că școlile noastre confesionale mai de tot și-au pierdut caracterul lor pur românesc“. Mai multe sate din părțile Sătmăruului „și-au pierdut sau de tot sau numai în parte limba lor românească din școlile lor confesionale susținute de biserică“ (1910, pg. 365).

Mai acum câteva săptămâni s'a publicat într'un ziar de-al nostru o scrisoare din Bihor, în care se spune, că P. S. episcop de Oradea-mare a dat o circulară cătră toți învățătorii, ca obiectele de studiu să le propuie numai românește. Scrisoarea din chestiune adăugă că nu se va găsi în întreaga dieceză nici un singur învățător, care să dea ascultare acestei „circulare de prisos“, din cauza că învățătorii s'au învățat de patru ani încoace „ca măgarii cu povara“.

Și cu toate acestea învățătorii vor fi siliți să fie mai puțin hiperzeloși și vor fi împiedecați de a călca legea, oricât de mult le-ar complăcea în situația celui care s'a învățat cu povara.

Situația n'o complică legea, ci atitudinea categorică și categoric de ilegală a unor inspecți regești. Așa a dat d. e. în săptămânile trecute inspectorul comitatului Solnoc-Dobâca un ordin, prin care cere ca materiile amintite „să se predea exclusiv în limba maghiară“, iar cel din comitatul Caraș-Severin a cerut, ca în clasa a V-a și a VI-a a școlii de aplicație de pe lângă preparandia din Caransebeș, toate materiile să se propuie exclusiv în limba maghiară, din motivul, că elevii trebuie să știe la sfârșitul anului al IV-lea corect ungurește, așa ca în ultimii doi ani de școală să se poată servi pe de-a 'ntregul de limba maghiară.

O atitudine ilegală ca aceasta din partea inspectorilor regești de școale, e cu totul caracteristică, și ea are menirea de a încuraja în modul cel mai periculos mecanizarea învățământului și de a împiedeca orice progres adevărat în educație. Căci silindu-l inspectorul pe învățător să propună ungurește, ori poate ori nu poate, tot ce prescrie planul de învățământ, să se ia în limba română, învățătorul e silit să mecanizeze învățământul, nemai rămânându-i timp și pentru educația elevilor și nimicind în ei, în acelaș timp, orice tendință nobilă și amărându-i și săcătuindu-i sufletește.

Împotriva acestei practice dezastruoase și ilegale, octroate școlii noastre de cătră inspecți, se ridică însuș d. ministru al instrucției publice, care, dându-și seama de scopul pe care trebuie să-l urmărească școala, zice: „Școala e institut de educație... Noi instruiăm pentruca să educăm și trebuie să

educăm așa, ca prin aceasta să servim viața. Pașii noștri sunt dictați pe deoparte de scopuri practice și de aceea trebuie să propunem așa, ca din cunoștințele câștigate copilul, intrat în viața practică, să poată trage un folos cât mai mare, pe de altă parte trebuie să avem neconținut înaintea ochilor noștri acele bunuri ideale ale vieții, cari îl fac pe om om, și-l leagă prin nobile legături morale, de deaproapele său. Frica de Dumnezeu, dragostea de țară și sentimentul de datorie, abnegația și mila față de popor — acestea sunt idealurile cără cari trebuie condusă naia școlii. Să nu propunem decât ceea ce educă spre acestea și să evităm tot ce nu servește acest scop! Dacă vom lucra astfel, școala și învățătorul corăspund misiunii lor sublime și satisfac pretensiunilor din § 17 al art. de lege XXVII din 1907“.

Nu s'ar putea afirma că formularea aceasta a scopului educației corăspunde pe deplin pedagogiei de astăzi, trebuie însă să recunoaștem că dela felul cum lucrează astăzi școala noastră, zăpăcită de câți răuvoitori toți, și până la această formulare, e o distanță nemăsurată și ea va trebui parcursă de toți învățătorii noștri, întâiu pentru că o cere o lege a țerii și a doua fiindcă o cere o lege naturală mai presus cu mult decât aceasta, — o cere firea poporului și trebuințele lui sufletești.

La călcările de legi amintite, prin cari ni s'a înglodat atât de adânc carul școlii, se mai adaogă încă o serie de alte călcări de legi, din cari mai amintesc numai una: introducerea în școlile noastre a manualelor didactice unguerești, făcute tot la insistența unor inspectori. Ținuturi întregi au fost inundate de cărți unguerești lucrate pe baza unui plan de învățământ, care nu se potrivește cu al școlilor noastre și cari au produs cea mai nenaturală situație: aceea că copiii învăță totul din cărțile unguerești, știu să-ți reciteze orice, dar nu-ți pot spune nici o vorbă românește despre ceea ce spun unguerește. Legea nu cere întrebuițarea de manuale unguerești decât pentru limba maghiară, cu toate acestea la noi, ele s'au în-

trodus în multe părți ale țerii pentru toate materiile, afară de Religie și Limba română. Legea cere numai ca manualele de Aritmetică, Geografie, Istorie și Constituție, cari se întrebuițează în școlile ajutate de stat, să fie aprobate de minister. La rândul său e foarte caracteristic faptul că toate manualele de Limba română, asupra cărora ministrul are numai dreptul de interdicere, sunt aprobate de minister, fără ca, afară de foarte puține excepții, ele să fie aprobate și de consistoriile bisericești, cum cer legile fundamentale ale acestora.

Și în acest punct s'a mers cu complezanța până la absurd, spre marea pagubă a culturii noastre. Dar aici paguba nu e ireparabilă, — lucrurile se pot îndreptă, căci ele atărnă de noi.

După cât se vede din acestea, situația școlii noastre nu e nici pe departe atât de tristă, cum i-a mers vestea! Ea e tristă numai din cauza noastră.

Dar această stare se poate schimba și va trebui să se schimbe cât mai curând. În scopul acesta însă se mai cer jertfe și ele trebuie să se aducă. Dacă pentru susținerea școlilor bisericile ambelor cofesiuni cheltuiesc anual câteva sute de mii de coroane, ele trebuie să cheltuiască și pentru diriguirea învățământului din aceste școli câteva mii de coroane pe an. „Noi — spuneă mai dăunăzi un fruntaș al vieții publice românești, — suntem ca un mare proprietar, care prin sforțări uriașe își agonisește o moșie, pe care însă, pentru a nu-și mai spori cheltuielile, n'o mai și cultivă cum ar trebui, ci o lasă să dea singură, cât va da. Sau — adăogă acelaș, — suntem ca un tată care are o singură fată. Se întâmplă ca fata să se îmbolnăvească greu, dar tatăl, pentru a nu cheltui din averea lui frumoasă, pe care ar vrea să o dea ca zestre fetei, nu se interesează de boala care se agravează din zi în zi — până ce într'o bună dimineață îi moare fata, iar el rămâne cu zestreă, pe care la urmă n'are cui să o mai lase“.

În adevăr amândouă aceste asemănări se potrivesc la stările noastre școlare de astăzi, — și ar fi cu totul fatal dacă ele s'ar mai potrivi și mâne.

Dr. Onisifor Ghibu.

Înșiră-te, Mărgărite...

Poem feeric în două părți, de *Victor Eftimiu*.

Partea II.

Ileana din poveste.

(Urmare.)

Actul II.

Decorul:

La răscrucea drumurilor. În dreapta, colț de pădure; în stânga, un șopron. La mijloc, fântână. În fund, munți. Pe unul din munți, un castel.

Scena I.

(Moș Dumitru, Moș Toader, Flăcăul, Moș Marin, O femeie, O fată și alții. Furtună. Țăranii vin din dreapta — afară de Moș-Toader, care intră mai târziu — și fug spre șopron. După un tunet).

Moș Dumitru.

O-ho-ho!

Moș Marin.

Da' tună, vere!

Flăcăul.

O-ho-ho!

Moș-Marin.

Ce vijelie!

Moș Dumitru.

Bârr! Fă-ți cruce, frățioare...

Flăcăul.

Mai domol, sfinte Ilie!

Moș Dumitru.

Grele vremuri!

Moș Marin.

Grele vremuri!

Flăcăul.

După secetă, furtună!

Tot ce n'a fost ars de soare s'a 'nnecat...

Moș Dumitru.

Și tună...

Moș Marin.

Tună!

Flăcăul.

Tune, fulgere, că-i bine!... Mai aud și surzii, poate,

Și-și mai văd păcatul orbii...

Moș Dumitru.

Bine mi-ai grăit, nepoate!

Flăcăul.

Nu, că multe s'abătură peste bietul nostru sat!
De-așa griji, de-așa păcate de când e nu i-a
păsat...

Moș Marin.

Vr'o năpaste ne pândește!...

Moș Dumitru.

D'asta, zău, și eu mă tem.

Flăcăul.

Semne rele! Semne rele...

Moș Dumitru.

Ne-o ajunge vr'un blestem!
(Ploaia încetează. Țăranii ies din șopron unul câte unul).

Flăcăul.

Iacă vine Moș Nucrede...
(Moș Toader vine din dreapta și se așează între Flăcău
și Moș Marin.)

Moș Marin.

Vai de biată pielea lui...

Moș Dumitru.

Rău s'agață și nevoia de capul rumânului!

Moș Toader.

Bună ploaie!... Vreme bună, dragii moșului;
ce vești

Ne mai spuneți de pe câmpuri, — ori v'ați
pus iar la povești?

O femeie.

Semne rele, bade Toader...

Moș Toader.

Semne rele, zici, surată?

Moș Dumitru.

De vr'o șapte zile 'ncoace numai semne ni
s'arată!...

Flăcăul.

Flacări verzi dela o vreme umple trestia și lacul
Iară luna, toată noaptea o mânâncă vârcolacul.

Femeia.

Apa-i plină de șopârle. O muiere 'n Făgețel
A născut un prunc albastru cu picioare
de vișel.

O femeie.

Cămătari și vraci de-o lege...

Moș Marin.

Jidovi d'ăi rătăcitori...

Femeia.

Năvăliră ca lăcusta...

Moș Toader.

Toți rumâni li-s datori...

Moș Dumitru.

E mai rău ca pe la târguri...

Flăcăul.

Și nu-i chip de mântuire...
Cununii între rudenii... văr sau unchi îl iei
de mire
Pe când cei ce n'au nici rude...

Femeia.

Uite-așa, ca fata mea...

Moș Dumitru.

Bună fată, muncitoare.

Femeia.

Nu vrea nimenea s'o ia!

Flăcăul.

Dumneata, bădiță Toader, ai văzut ceva?

Moș Toader.

Nimic!...

Semne d'astea fermecate le vedeam mai puiu,
mai mic...

Dar acum, la bătrânețe, să tot vezi și tot
nu mori

Să-l tot vezi pe Necuratul lângă para de
comori...

Alte cele te omoară. N'ai căruță... turmă...
stupi...

Cu vedenii vrei, sărace, calicia să-ți astupi?
Moșul Toader, dragii tatei, nici văzû, nici
n'auzi,

Dar decând s'arată semne mâncă 'n fiecare zi.

Moș Dumitru.

Lucru rar?

Moș Marin.

Se vede treaba!

Moș Toader.

Voiu mai spune semne rare:
L-am văzut pe popa nostru cum umblă doar
pe-o cărare!

Flăcăul.

Mă iertați... Deunăzi seara, coboram printr'o
vâlcea,
Când, mi se opriră boii. Le mai dau cu
„hăis“, cu „cea“,
Nu voiau să se urnească. Dau să mă răs-
tesc la ei,
Amândoi râdeau la mine...

Moș Marin.

Bade Toader, ce mai vrei?

O fată.

Aastă-noapte în livadă un strigoiu mi s'arătat.

Moș Toader.

Nu mai spune! Da 'n livadă astă-noapte ce-ai
cătat?

Flăcăul.

Diavolul mai toată seara ne pândește la
răscruci,
Chip de iepure și broască...

Moș Toader.

Măi copii, nu fiți năuci!...

Flăcăul.

Ba mă iartă, bade Toader... L-am văzut în
două labe
Cum stupeă venin pe gură!...

Moș Toader.

Nu mai spune, pârçălabe!

Flăcăul.

Ieri la horă 'n Satu-mare năvălise printre fete
Un berbec ce vrea să joace...

Moș Toader.

Nu mai spune, logofete!

Flăcăul.

Lui Melentie pescarul i s'au prins între năvoade
Șapte pești cu solzii d'aur...

Moș Toader.

Nu mai spune, voievoade!
Ploaia stete. Vine noaptea și voi încă trăn-
căniți?

Ori vi-i lene să vă duceți pârcałabi nepri-
meniți?...

Nu, c'ășa-i rumânul nostru: toate celea, pen-
tru el

Sânt prilej să stea de vorbă. Eu mă duc!...

Moș Dumitru.

Mai stai nișel!

Flăcăul.

Stai nișel, măi bade Toader!

Moș Toader.

Mai duceți-vă la case

Oameni buni!...

Un flăcău.

Văzurăți, neică, ce mânie-l apucase
Când i-am spus că s'arătară semne rele
peste tot?

S'a răstit la mine moșul, m'a făcut năuc, netot...

Moș Marin.

Nu prea crede el în semne...

O femeie.

Nici icoanei nu se pleacă...

Moș Dumitru.

Om sărac — și tot săracul e păgân, copii,
o leacă...

Le spuneai, flăcăul tatei, mai văzurăți semne
rele?

Femeia.

Fie-ți milă, doamne-sfinte și ferește-ne de ele...

Flăcăul.

Roiu de flacări ies pe munte când e noaptea
'n jumătate

Și se face horă mare... Dumneata ce zici,
fârtate?

Mitru Geambașu.

M'au cam pus pe gânduri, vere, veștile ce
mi le spui...

De vr'o șapte zile 'ncoace n'a rămas măcar
un pui

De rumân în satul nostru fără să nu fi văzut...
La 'nceput credeam că-ș basme...

Moș Dumitru.

Păi nici eu n'am prea crezut,
Dar prea multe, bre, prea multe! Astăzi una,
mâine alta,

Ba că-ți råde vita 'n față, ba că flacări umple
balta,

Ba că miorlăe 'n coșare, ba că 'n poduri sunt
stafii

Te 'nspăimânți ca prichindeii cât de om bătrân
să fii!...

Vr'o năpaste ne pândește...

Femeia.

Poate-i rătăcit vr'un duh
În palatul de pe munte...

Flăcăul.

Am văzut ceva 'n văzduh
Învârtindu-se agale și pierind în cel palat...

Moș-Marin.

Se prea poate... că pe munte câte nu s'au
întâmplat?

Moș Dumitru.

Măi băete, cu palatul lucrul nu prea e curat...

O fată.

Poate-au surghiunit p'acolo vr'un fecior de
împărat!

Moș Marin.

Sau mai știi, palatul cela — loc de-ascuns
în vremuri grele —

S'a făcut locaș de diavoli și vedenii d'ale
rele...

Moș Dumitru (trage deoparte câțiva bărbați.)

Eu v'oiu spune una bună... de-o aveă ori
nu temei

Să n'o spuneți, — mai cu seamă la copii și
la femeii...

...Un argat domnesc, Dănilă, om bătrân, cu
mintea 'ntreagă,

Cum treceă dinspre pădure, s'a oprit în drum
să-și dreagă

Roata stângă la căruță... Dar făcū el ce făcū
Două, trei și patru ceasuri n'a făcut nimic...

Acū

Se gândeă: să stea 'n pădure toată noaptea,
ori să-și ia

Boulenii și să plece ca să scape de belea?

Și-a lăsat în drum căruța și-a plecat. Dar
iată că

Prin văzduh, o umbră mare, vâjâind alunecă
Și pieri, duhnind pucioasă, în palat...

Moș Marin.

Ptiu, piază-rea!
Nu eră nici om, nici vită, și nici pasăre...
păreă

O făptură din gheena ce-a ieșit neisprăvită:
Aripi mari, cum au vulturii, chip de om și
trup de vită...

Flăcăul.

Mare va fi fost tăicuță spaima bietului argat!

Moș Dumitru.

La 'nceput voi să fugă dar s'opri din alergat
Și, tiptil-tiptil, în umbră s'a uitat peste uluci
Și-a văzut umblând balauri și tot felul de
năluci.

Flăcăul.

Ăștia-s lupii de mâncară vaci, în zilele din
urmă...

Moș Dumitru.

Un cioban, trecând pe-acolo și-a pierdut un
sfert din turmă,
Iar un baci dormind pe munte și-a lăsat în
drum povara...
Când în zori, — n'a mai găsit-o!...

Mitru.

Munca lui de toată vara!

Moș Dumitru.

Cum spuneam, din toate astea nici un sfert
n'aș fi crezut...

Băcița (înainte de-a intra în scenă, țipă speriată).
Oameni buni! (Intră)

Moș Dumitru.

Da' ce-i băciță?...

Băcița (gâfâind)

Stați nițel...

Moș Marin.

Ce-i?

Băcița.

L-am văzut!

Un balaur... astă-seară.... coboram înspre
fântână...

Stați nițel... să mai răsuflu... se 'nvârteă
pe lângă stână

Și-a sburat... Simții în creștet o suflare grea
și rece...

Când mă uit... să mor!... năluca peste cap
o văd că-mi trece:

Sforăia... duhneă pucioasă și din aripi fâl-
făeă!...

O femeie.

Vai de noi...

O fată.

Ferește-doamne!

Toți (se inchină).

Doamne, scapă-ne de ea!...
(Smeul-Smeilor coboară grăbit prin fundul scenei,
învelit într'o manta. Țăranii fug, țipând speriați.
Smeul tresare, privește în urma lor, se uită în toate
părțile și iese; flăcăul și fata rămân în scenă).

Fata.

Îl văzuși?

Flăcăul.

Eră năpraznic!

Fata.

Doamne, doamne, ce cumplit!

Flăcăul.

Și-ai văzut ce ochi, ce ghiare?!

Fata.

Și-apoi cum a năvălit!...

Flăcăul.

Și ce foc pe nara dreaptă!

Fata.

Ba pe stânga!...

Flăcăul.

Și pe stânga!

Fata.

Ai văzut ce aripi, bade?!

Flăcăul (râzând).

Bat-o dragostea, nătânga!
Nu eră nimic, fetițo! Ia un om străin și el,
Un drumeț și el săracul...

Fata.

N'a fost diavolul?

Flăcăul.

De fel!

Fata.
Nu mai spune... d'apoi lumea ce-a fugit așa,
deodată?
Și... de ce le-ai spus atâtea?

Flăcăul.
Să mai treacă vremea, iată!

Fata.
Dumitale-ți place, bade, tot de pozne să te ții...
Numai basme 'nfricoșate de prin țeri și 'mpă-
rășii
Ne spuseși, la șezătoare... Și-apoi an, ți-aduci
aminte
Ai scornit de-o arătare ce se plimbă pe mor-
minte
Și desgroapă răposaii...

Flăcăul (râzând).
Ei și tu! Da, lasă frate...

Fata.
„Lasă“, „lasă“, tot cu „lasă“... Dac'or fi ade-
vărate
Ca și basmul, toate celea câte 'n taină mi-ai
urat...

Flăcăul.
Basmel sunt pentru oameni... Dacă spui
adevărat
Nu te-ascultă nimeni... nimeni...

Fata.
Da, dar lumea se desvață
Să te creadă...

Flăcăul.
Dar te-ascultă!... (după o pauză)
la mai bine tu povață;
Altădată nu mai spune câte vezi, câte nu vezi,
C'or să afle cine-i dracul care-ți iese prin livezi...
(Smeul trece iar în fundul scenei).

Fata (speriată alipindu-se de flăcău).
Uite-l iar... Mi-e frică, bade!...

Flăcăul.
Lasă, nu-ți mai fie frică...
Vino 'ncoa la neica 'n brațe... Uite-așa...
(o ia în brațe și iese).

Smeul (privindu-i lung).
Tot smeul strică!...
(Se preumblă în fundul scenei, preocupat de ceva care
întârziază să se arate în depărtare).

Zâna-Florilor
(ieșind de printre firele de Floarea-Soarelui).
Ce pândești la drumul mare?

Smeul (tresare, cu o muștrare prietenească).
Bună seara!...

Zâna.
Bună fie...
Te 'ntrebai ce cați p'acea ca un hoț, ca o
stafie?!

Smeul.
Eu? Aștept!

Zâna.
Pe cine?

Smeul.
Nu știu!...

Zâna.
Ba eu știu!

Smeul.
Atuncia știm
Amândoi, așa-i, domniță?!

Zâna.
Ucigașule!

Smeul.
Poftim!...
Doamne, cum se schimbă lumea! Cine te-ar
cunoaște oare
Cu privirea încruntată și'mbrăcată ca o floare!...
Nu mai ești domnița blândă din palatul cel
vestit
Unde vin să te pețescă...

Zâna.
Nu mai sunt!... M'ați înrăit!

Smeul.
Cine? Eu!?

Zâna.
Și tu... și anii și cărările-mi prin lume.

Smeul.
Cin' te-a pus să fugi de-acasă?

Zâna.
Cine? Dragostea!

Smeul.
Ce glume!

Ai fugit în noaptea nunții ca să pleci pe urma lui...

Care ți-e folosul, spune?! Osteneala drumului și necazurile lumii... El de tine nici nu știe Te-a văzut vr'odată, spune? Nu! În inima-i pustie

Numai chipul ei răsare, ca o stea pe-un bărăgan...

Nu-i păcat să lași acasă pe voinicul Buzdugan, Soțul bun, viteaz și dornic de iubirea ta...

Zâna.

Ce-ți pasă?!

Smeul.

Ce-o să-mi pese mie? Chinul care sufletu-mi apasă...

Hotărît să-i las mireasa am venit să te peșesc, M'ați gonit ca pe-un nemernic. M'am întors să te răpesc,

Dar văzând că ții la dânsul... N'am fost blând din cale-afară?

Am plecat... Puteam? De unde! Făt-Frumos se 'ntoarse iară

Și 'ncepû, viteaz, să strige... Am plecat cu el din sat,

Ne-am bătut. Puteam prea bine să-lucid... Dar l-am lăsat...

Prea eră frumos și tânăr... Ce mai vrea? De ce m'alungă

Unde-aș fi?

Zâna.

Să-i dai mireasa!

Smeul.

Poate bate cale lungă, Asta nu! (Ironic). Și-ai vrea, domnița să i-o dau? Ai vrea, ia spune?!

Zâna.

Poți să râzi... Dar v'raja dânsului și pe tine te răpune.

Smeul.

Crezi că mor după Ileana? Zău așa... nu mor de loc!

Pentru mine o femeie nu e țintă, — ci mijloc! Prea sunt sus, să pierd o vieță alergând dup'o muiere...

Haida de!... Povestea asta prea e lungă... Țara pierde,

Iară haba se gătește... (Vrea să plece).

Zâna (oprindu-l).

Încotrò?

Smeul.

Mă duc să tai O poveste ce se 'ntinde și-ar mai crește încă...

Zâna.

Stai!

Smeul.

Sunt ani de zile de când „stau“ fără 'nctare Dar acum sosit-a ceasul să vedem care-i mai tare:

El ori eu?

Zâna.

Ascultă bine: totdeauna 'n preajma ta Lângă dânsul totdeauna sunt și eu!

Smeul.

Da?

Zâna.

Nu uită!...

Smeul.

Și de-o fi să mor în luptă prin urzire mi-șelească

N'o să afle Cosânzeana? Crezi că n'o să-l umilească?

E a mea, a mea Ileana!... Nu fui oaspe nepoftit...

Am învins cu bărbăția și cu sufletu-mi cinstit... E a mea pentru vecie!... Omoriți-mă, sunt gata...

Smulgeți limba ce vorbește ori suciți-mi beregata.

Glasul meu întotdeauna i-o vorbi... Iar ochii mei Oglindiți pentru vecie în frumoșii ochi ai ei Vor grăi de vitejia și de cinstea mea trecută... Amintirea mea deapaururi, ca și floarea de cucută,

Va veni să 'nvenineze vieța lor și vieța ei...

(Reculegându-se).

Ha! Ha! Ha! Și uite smeul cuvântând unei femei...

Eu te las. Rămâi cu bine. Ești frumoasă — fii cuminte!

Nepoftitul oaspe vine — eu mă duc să-i ies 'nainte...

(Pleacă, în stânga).

(Va urmà.)

Magdalenei.

Trăim în vremurile noastre.
Pe cel care-a știut să uite
Și să iubească și să ierte
Demult pe cruce-l răstigniră.
El a știut întreg paharul
Amarului să și-l deșerte,
El a putut să înnoiască
O biată inimă martiră.

Trăim în vremurile noastre
Eu iert, dar nu uit niciodată.
Pe tine nu te cânt. Tu n'aduci
Din cupa largă a vieții
Decât otrava care-adoarme
Și spuma care te îmbată,
Nimic din ce-ar putea să 'ntindă
Aripi de vultur tinereței.

Tu vii, și pieptul nu tresare
Străfulgerat de calda rază,
Tu mă săruți, și nu s'aprinde
În inimă cerescul foc,
Tu mă robești o clipă, lanțul
Îl simți chiar tu cum o să cază
Tu pleci și nu mă copleșește
Adâncul, tristul nenoroc.

Pe tine nu te cânt. Pe tine
Nu risipesc bogatul aur,
Pe care liberele inimi
De moștenire mi-l lăsară
Și nu te chem și nu te blestem
În nopțile pustii de Faur,
Când stelele pe cer înghiață
Și vântul geme trist afară.

Tu nu aduci nici ambrozia
Tiranilor depe Olimp,
Tu nu aduci nici armonia
Din Pindar, Safo sau Horațiu. —
O biată frunză veștejită
Ce pierе 'n infinitul timp,
Pe care lacome omide
Au supt-o cu atât nesațiu.

În tine nu văd, doar ispita
Ascunsă 'n formele rotunde
În tine nu văd, doar păcatul
Triumfător cum se ridică. —
Luntrașul vede curcubeul
În largul vorbitor de unde
Și știe haosul, adâncul
Talazului care-l despică.

Tu vii. Rămâne ochiul rece.
Tu pleci. Nu-ți zice nimeni: Stai?
Și, nu știi cum, par'că mi-e milă
De visul tău de altădată,
Când printre stelele aprinse
Regină mândră te credeai,
Și par'c'aud sdrobotu-ți suflet
Rostind duios: A fost odată...

I. U. Soricu.

Grigorescu: Țigancă (colecția Carada).

Verigheta.

Nu mai fusese pe pământ o dragoste mare ca dragostea ce legase inima lui Avel Cordea de Puia lui îndumnezeită. În mugurită într-o dimineață de primăvară, se unise într'un răsarit de Maiu și se frânsese într'un asfințit de toamnă. Și d'atunci pe Avel nu-l mai vedeă nimeni. Purtă zăbranicul moartei și pe deget verigheta cununiei lor, legată c'o cordeluță mică neagră, găsită într'o șuviță din părul ei, în ziua când i-o luaseră ca s'o ducă...

Deșteptat din visul frumos ce ținuse o vară, închisese ochii și de cinci ani dormia somnul durerii din care nici o putere nu-l știă smulge. În așa somn ochii i se stingeau, mintea-i slăbiă, trupu-i lănceziă.

Pe vremea aceea afară, la soare și 'n cântecul ciocârliilor, răsăriă în inima Bucureștilor o femeie vestită și slăvită pentru ochii ei căprii ce scăpărau focuri galbene, pentru grația portului ei ce lăsa pe jos toate modelele apusului, pentru drăgălășia și deșteptăciunea ei. Steluța eră p'atunci floare al cărei miros tare îmbătă ca hașișul și ca opiul.

Pasăre a raiului, sbură dela Frascati la Flora, d'aci la Broff și la Palatul de Cristal, călcând pe aurul și nestimatele ce-i așterneau în cale ceice-i râvniau comorile.

Picioru-i încălțat în sandale de atlas ori în pantofiori decoltați, eră așa de mic că nu lăsa urme nici chiar pe zăpada în care-i plăcea s'alerge iarna. Făptura-i delicată lăsa însă urme de foc în inimile pe cari le bântuia fără vrere, spre marea ei părere de rău, fiindcă eră o fată cu suflet bun care nu știă să facă nici un rău, nimănu.

Eră lingușită ca o domniță Carete, cupele, droșci poleite, sănii cu armăsari albi și cu valtrapuri, faitoane, cu câte doi, cu câte patru, cu câte unul și cu câte trei cai, gătite cu flori, cu crengi, cu pene și cu pampoane, veniau de se rânduiau din viul nopții, s'aștepte și s'o ia la plimbare. Steluța se iviă — câteodată învășmântată numai într'o rochiță de tulpan, pe cap c'o pălărie prinsă nostim din pantlicuțe albe pe subt bărbie, cu mănunchiul de ghiocei la cingătoare — deschideă umbreluța de horbote și rămâneă în capul scării,

nehotărîtă. Iar vizitii se 'ntreceau, plesnau bicele, se 'mbulzeau și armăsarii se 'ngheșuiau pe pavele, spumau și se 'mpingeau s'apuce locul de unde să poată prinde mai bine pe Steluța. Mai de multeori însă surăsu-i ștregăresc îi lăsa pe toți cu gurile căscate și ea porniă frumușel pe jos, sprintenă ca un fluture.

Dar ce eră pe urmă în curtea ei! Cum se încăierau vizitii! Și cum se 'ntorceau plouați, cu trăsurile goale, pe la casele lor, iar stăpânii cum își mai pedepsiau slujitorii!

De geaba eră tot năcazul ăsta, că n'aveă inimă rea crăița, și mai la urmă știă să împace pe fiecare, c'o floare dela sân, c'un zâmbet trandafiriu, c'o vorbă dulce.

Ieșiă pe jos să se 'ncălzească la soare; de mult ce-i plăceau florile pe cari le culegeă din mâni ce se 'ntindeau 'nainte-i; de drag să s'arate mai bine lumii ce stă 'n cale-i să se închine. Și ce mireazmă pluteă apoi în aerul pe care-l despica trecerea ei. Să amețească o oaste. Numai cucoanele o priviau pieziș. Că și mult mai mândră și mai luminoasă eră decât ele toate. Mă rog, o cofetură.

Și s'au gândit prietini buni ai adormitului Avel să-l deștepte și pe el la vieața pe care-o răspândiă Steluța. Puterea ei eră nemăsurată și numai așa una l-ar fi știut înviă din piroteala sufletească în care-l doborise singurătatea. Plănuiră să 'ncerce și să stăruie pe lângă el.

Din coșciugul lui, Avel a deschis ochii, dar n'a văzut. O perdea îi întunecă văzul și brațele-i tremurau când le ridică în sus de pe genunchi, ca să turbure liniștea golului ce-l învălură.

Dar cu binișorul, cu momeli, cu alintări blânde au izbutit să-l miște. După cinci ani întâiele băigueli, ca de copil care acuma învață să vorbească, i le-a auzit numele moartei, pânza de pe ochi i-a smuls-o icoana ei, întâii pași i-a făcut în grădina sădită cu florile ei.

Cu vremea i-au aflat de lucru; l-au dus la moșia lui și ca p'un ucenic l-au deprins cu firul treburilor uitate. L-au făcut să călăto-

rească; i-au furat un surâs amar. Ochii, însă, purtau săpată pecetea chinului și cordeluța dela verighetă rămăsese tot neagră.

Târziu, când i-au vorbit de Steluța a priceput greu, iar când, mai deștelenit, l-au împins într'o seară pe poarta hotelului Frascati și a auzit lăutarii, a deschis ochi mari cât farfuriioarele și a pășit ca un lunatic. Ascultător ca un copil, s'a așezat loculii.

Mai pe urmă, legănându-se în mers, a venit și Steluța, intrând ca un vârtej de vânt, cu vieață, cu parfum și cu scânteii. Glasul îi eră o doină, privirea un vis, miresele ce împărăștia veniau ca dintr'o grădină înflorită de dimineață, nestimatele ce purtă erau niște luceferi. Părea că vine dintr'o lume de domnițe și nu din roiul fetelor de vieață. Se purtă frumos, grăiă duios și făcea tot lucruri de cuviință. Cochetăriile o prindeau și cum povestea nefericirii lui Cordea îi eră știută, mergea cu măsură și nu i se vâră în suflet, să-l sparie... Își scosese pălăria și 'noștia cântecul lăutarilor cu un glas ceresc, iar dacă jucă, domol, sămână c'o domnișoară ieșită întâia oară într'un bal. Sburdălniciile copilărești cărora se lăsă cu 'nctul, îi dădeau alt farmec.

Cordea eră părtaș la petrecere așa cum pot fi arătările între vii. Nu încercă nimic, nici plăcere nici desgust și doar viersul îi furișă tresăriri în răstimpuri.

Numai după miezul nopții, când deșertase pahare mai multe decât se cunoștea că-i stă în obicei, Steluța, cam amețită, merse de s'așeză lângă el și 'ncepă să-l supere c'o mie de nimicuri gingașe. Îl vedeă tăcut și-și scotea drăguț limba ca să-l facă să râdă. Nu-i plăcea nodul cravății lui și-i desfăcea legătura ca să-i potrivească o fundă mai bogată. Îi luă țigara din gură, ș'o prindea între buze, trăgea un fum, se 'nneacă și i-o da iar lui, întrebându-l frumos de nu-i e silă de gura ei. Își vâră botișorul în paharul lui cu șampanie ș'apoi îl puneă să bea numai decât. El i se lăsă în voie, iar ei îi ședeau bine jocurile nebunatice ce făceau pe Cordea să i se joace cu mâna prin păr, ori să-și tremure brațul în jurul mijlocului ei subțire.

Și dup'aceea Steluța iar începeă să danseze. Pe brațele prietinelor lui Cordea sbură lin,

lunecă ca o fecioară, se mlădiă ca o pisică și picioarele-i micuțe d'abiă sărutau podelele, — și 'nhideă ochii. Iar dacă osteniă, se trăgea încetinel din brațele lor și cu grația doamnelor obișnuite la Palat, se priviă în oglindă și-și uscă tâmplele cu batista făcută pământuf. Cordea își păstră sufletul de parte de veselia lui pregătită și nu simția mai mult d'un strâns simțământ de milă pentru Steluța, sorțită lui prin voințele altora și prin neputința-i de împotrivre.

Dar după fiecă vals, ea, gudurându-se galeș, alergă lângă el și, ca o soață care vrea să-și asigure bărbatul, că jocul nu i-a nimicit credința, ținea să-i arate că, în seara aceea măcar, gândul i-a rămas curat ca argintul și nici cu 'nchipuirea n'a greșit. Se vedeă asta în ochii ei, în căldura cu care-și priviă tovarășul, în alintarea dragă a obrazilor palizi ai lui Cordea, în chipul cum își alipia obrazul îmbujorat de umărul lui osos, în plăcerea cu care gustă din cupa-i cu șampanie, ca dintr'o aiazmă, făcându-l și pe el să primească gri-jania...

După cum de besmetică-i eră mintea, Cordea nu știă și nu puteă să răsplătească pe Steluța cât numai cu liniștite mângăieri, cu sărutul fugar al pleoapelor ochilor ei căprii ce scăpărau focuri galbine, ori supunându-se toanelor ei șirete.

Cu cât bea însă, Steluța se făcea mai neastâmpărată. Își scotea pieptenii din păr și din cozile-i lungi împletie cunună pe deasupra capului lui. Deschiotorase șireagul de diamante și i-l prindea de gât. Își rupea flori de pe sân și i le puneă pe ochi. Îl gătea cu pălăria ei de zambile și 'n sfârșit caldă, se spânzură toată de buzele-i părlite.

Iar de nu mai știă nimic scorni, se repeziă de-i luă iară țigara din gură, o fumă pe jumătate tușind și răsând, și i-o dădea 'napoi udă de șampanie și de parfum. Își incurcă iară degetele-i subțiri în funda lui dela gât, îi scotea nasturii de mărgăritare negre din piepții cămășii și și-i pică în paharul din care sorbiă cu sete aprinsă. Atâtea sbeguri nevinovate ce-i răpiau până ș'un zâmbet al lui Cordea, până ș'o strânsoare peste mijloc cu brațu-i ce tremură ca d'un lucru oprit.

Când, ochii ei de hoafă descoperiră pe

inelarul lui, verigheta de aur ce purtă dedesubt cordeluța cea neagră. Și-i trăzni să i-o scoată de pe deget și să se joace cu ea. Dar Cordea își smuci mâna c'o mișcare cumplită, de om nebun ori de fiară. Otrăvită d'o atingere străină, verigheta par'că arse mâna ce-o purtă ca p'un lucru sfânt. Tot trecutul amorțit răsculă sufletul lui stingher. Cătând să se stăpânească, mai roșu ca postavul, clătînându-se, feri de lângă Steluța, să-și apere talismanul.

Biata fată, care nu cunoscuse decât răsfățul și nimeni nu cutezase s'o umilească pân' atunci, înțelese într'o clipă ce necurate-i

erau mâinile pe cari boieri, curteni, ofițeri și feți frumoși le sărutaseră, și împunsă de durerea ce-o trăsise, lovită, se frânse.

Țigani cari se lungiau la un păhar în odaia vecină, cu pătrunderea ce au, simțind vijelia, prinseră clipa ș'apucară arcușurile. Dar cântecul lor se 'ngemănă cu plânsul.

Strămtorați, prietini ieșiră, ca pacea să se facă singură între Avel și Steluța.

Când se 'ntoarseră, cântecile tăcuseră. Diademul Steluții zăcea pe scânduri și capul ei de domniță căzuse pe genunchii lui Cordea. Plânsă, ea siliă să-și lege rana cu cordeluța cea neagră dela verigheta lui...

Caton Theodorian.

Seceriș.

Răscoaptă vezi, și fără de tăciune,
A mai stricat-o ploaia ce bătú...
Mulți seamănă, unui chemat s'adune,
Și pentru mine cel chemat ești tu.
Deschide poarta zărilor bogate
Când va fi strânsă munca mea în snopii,
Am sămănat cu-atâta greutate
Pe lângă grâu și-al ochilor mei stropii.

Tu nu mă vei cârți, știi ce-ți rămâne
C'ai secerat din însași munca ta,
E scumpă bucașica cea de pâne
Și multe lacrimi plămădești în ea.
De aveam noroc, să crească mai la soare
Aveă să fie precum alta nu-i...
Căci am muncit și 'n zi de sărbătoare
Ca toată buruiana s'o răpui.

Dă fiecare ce i-a dat norocul
Unul săcară altul grâu ales,
Dar bun ori slab nu-și lasă nime locul
Din care toți străbunii i-au cules.
Așa și eu a barzilor nepoată
La ce-mi lăsară moșii mă închin —
Și nu mi-i prinde pentru lumea toată
Punând în brazdă grâu dela străin.

Unde să plec — la tine curge 'ntr'una
O bogăție mare ca un roi...
Îți vor aduce fetele cununa
Din lanu 'n care asudarăm noi.
Tu ești stăpân pe ce dau mâne snopii,
Și pe sămânța ce voiu aruncă,
Pe brazda umedă în rând cu stropii
De lacrimi calde când voiu mai ară.

Ești știutor a gândurilor mele,
Mi-ai secerat al sufletului lan,
Îndeplinesc porunci oricât de grele
Căci simt cum mă apropiu de liman.
Și dacă inima pe căi deșarte
Stăpânitoare-o să mă cheme iar,
Arată-i crucea 'n vale ce desparte
Hotarul meu de celalalt hotar.

Maria Cunțan.

Grigorescu: Țărăncuță (colecția Carada).

Shakespeare.

Iuliu Caesar.

Trad. din englezește de I. Borcia.

(Urmare.)

Actul III.

Scena I. Roma. Capitolul; Senatul șezând¹⁾.

(O ceată de popor pe strada care duce la Capitol; în mulțime Artemidor și Prorocul. Fanfare. Intră Caesar, Brutu, Cassiu, Casca, Deciu, Metel, Treboniu, Cinna, Antoniu, Lepid, Popiliu, Publiu și alții.)

Caesar. Sosit-au Idele lui Marte.

Prorocul. Da, Caesar, însă n'au trecut.

Artemidor. Caesar, mă 'nchin! Citește-acest răvaș.

Deciu. Treboniu se roagă să te 'nduri
S'arunci privirea pe smerita-i jalbă.

Artemidor. O Caesar, ia-o 'ntăiu pe-a mea; aceasta
Privește chiar pe Caesar: o, citește-o.

Caesar. Ce ne privește, vine mai pe urmă.

Artemidor. Nu amână; citește-o 'ndată, Caesar.

Caesar. Ce, e nebun acesta?

Publiu. Măi, fă loc

Cassiu. Ce vă 'mbulziți cu jalbele pe stradă?
Veniți la Capitol.

(Caesar intră în Capitol urmat de ceilalți. Toți Senatorii se ridică.)

Popiliu. Doresc să izbutească planul vostru.

Cassiu. Ce plan, Popiliu?

Popiliu. Eu te las cu bine.

(Înaintează spre Caesar.)

Brutu. Ce-a zis Popiliu Lena?

Cassiu. Doriă să izbutească planul nostru.
Mă tem că totul e descoperit.

Brutu. Privește-l bine, iată-l lângă Caesar.

Cassiu. Casca, grăbește, până nu-i târziu. —
Brutu, ce-i de făcut? De s'a aflat,
Cassiu sau Caesar nu se mai întoarce,
Căci îmi fac seama.

Brutu. Cassiu, ține-ți firea:

Popiliu nu vorbește despre noi;
Îl văd zâmbind, și Caesar nu se schimbă.

Cassiu. Treboniu-și știe rândul; uite, Brutu,
Cum scoate pe Antoniu din cale.

(Antoniu și Treboniu ies. Caesar și Senatorii se așează.)

Deciu. Unde-i Metellus Cimber? Să se ducă
Să-și spună 'ndată jalba sa lui Caesar.

Brutu. E gata; Haideți toți să-l sprijinim.

Cinna. Casca, ești cel dintăiu ce 'nalță mâna.

Caesar. Suntem toți gata? Ce e de 'ndreptat
Acum prin Caesar și Senatul său?

Metel. Puternice, 'nalțate, mare Caesar,
Metellus Cimber la picioare-ți pune
O inimă smerită, — (Ingenunchiază.)

Caesar. Scoală, Cimber.

Aceste 'ngenuncheri și 'nchinăciuni

¹⁾ Scena înfățișează nu numai sala Capitolului, unde Senatul își ține ședința, ci și strada care duce la Capitol și pe care se petrece partea primă a acțiunii. Întocmirea primitivă a scenei din timpul lui Shakespeare făcea așa ceva cu puțință. Culise și decoruri care să se poată schimba, nu existau; dar în fund, la mijloc, eră un loc ceva mai ridicat, care se putea închide printr'o perdeă. Aici trebuie să ne închipuim ședința Senatului, pe când planul întâi reprezintă strada.

Pot să 'ncălzească pe un om de rând,
Să schimbe rândueli și pravili vechi
În lege de copii. Nu fi nebun
Să crezi că Caesar e așa un om
A cărui fire dreapt' o poți muia
Cum moi pe un năuc: cu vorbe dulci,
Cu temenele și cu gudurări.
Ți-e frate-tău prin lege exilat;
De mi te 'nchini, te rogi, te lingusești,
Te dau ca pe un câine la o parte.
Să știi că Caesar nu nedreptățește;
Dar nici se 'ndură fără de temei.

Metel. Nu e vr'un glas mai vrednic ca al meu,
Graiu mai plăcut urechilor lui Caesar,
Să scape din exil pe frate-meu?

Brutu. Îți sărut mâna, nu din linguşire,
Rugându-te să 'ngădui chiar acum
Ca Publiu Cimber să se poată 'ntoarce.

Caesar. Cum, Brutu!

Cassiu. Iartă, Caesar; Caesar, iartă:

Pân' la piciorul tău se pleacă Cassiu,
Cerând iertare pentru Publiu Cimber
Voi m'ați putea mișcă, de-aș fi ca voi;
De m'aș putea rugă și eu de alții,
Cei ce mă roagă, m'ar mișcă: Dar eu
Sunt nemișcat ca steaua cea polară,
Ce 'n felul ei statornic, neclintit
E fără de păreche în țării.

Pe ceruri vezi scânteii fără de număr,
Și-s toate foc și-oricare strălucește;
Dar numai una-i care-și ține locul:
Așa și 'n lume; oameni sunt destui,
Și ei sunt simțitori, sunt carne, sânge;
Dar, dintre toți, eu știu numai pe unul
Ce necutremurat stă 'n locul său
Și nemișcat: și că sunt eu acesta,
Voiu arătă și 'n asta chiar că eu
Am stărut ca Cimber să s'alunge
Și stărui să rămână tot așa.

Cinna. O Caesar, —

Caesar. Mergi! Vrei să clinești Olimpul?

Deciu. Slăvite Caesar, —

Caesar. Nu 'ngenunche Brutu

Zadarnic?

Casca. Măini, vorbiți voi pentru mine!

(Casca străpunge pe Caesar în ceafă. Caesar îl apucă de braț.
Atunci el e străpuns de fiecare dintre conspiratori și la urmă de
Marcu Brutu.)

Caesar. Et tu Brute? — Atunci cazi, Caesar!

(Moare. Senatorii și poporul se retrag înspăimântați.)

Cinna. Neatârnaire! Tirănia-i moartă! —
Plecați, strigați pe toate stradele.

Cassiu. Cățiva pe la tribune și vestiți
„Scăpare, neatârnaire, libertate!“

- Brutu.* Popor și Senatori, nu vă 'ngroziți;
Stați; nu fugiți: trufia-i răsplătită.
- Casca.* Mergi la tribună, Brutu.
- Deciu.* Și Cassiu încă.
- Brutu.* Unde e Publiu?
- Cinna.* Aici, încremenit de-acest tumult.
- Metel.* Stați la olaltă, nu cumva vreunii
Prietenii de-ai lui Caesar —
- Brutu.* Mai este vorbă? — Publiu, fii pe pace;
Pe tine nu te-amenință nimic,
Nici pe vr'un alt Roman: așa le spune.
- Cassiu.* Și du-te, Publiu, nu cumva poporul
S'atingă 'n furie cărunteța ta.
- Brutu.* Te du: să nu răspundă pentru faptă
Alt om decât acei ce-o săvârșiră.
(Reintră Treboniu.)
- Cassiu.* Unde-i Anton?
- Treboniu.* Fugit de groaz' acasă:
Bărbați, femei, copii aleargă, strigă,
De parcă-i ziua cea de-apoi.
- Brutu.* Află-vom voia voastră, ursitoare:
Că vom muri, noi știm; dar oamenii
Tind numai să-și lungească zilele.
- Cassiu.* Da, cel ce-și taie zece ani din viață,
Își taie-atâția ani de fric' a morții.
- Brutu.* Când socotești așa, e-un bine moartea:
Și noi suntem prietenii lui Caesar,
Cari i-am scurtat cu-atâta frica morții. —
Plecați-vă, Romani, să ne scăldăm
În sângele lui Caesar mânilor
Până la coate, încruntați și spada:
Apoi plecăm cu toții pe piață
Și, înălțând în aier arma cruntă,
Strigăm cu toții: „Pace, libertate!“
- Cassiu.* Scâlțați deci mâna. — Câte veacuri încă
Se va jucă această scenă mare
În țări ce-or fi și 'n limbi azi neștiute.
- Brutu.* De câte ori va sângeră 'n teatru
Cel ce e 'ntins la soclul lui Pompeiu,
Întru nimic mai bun ca pulberea.
- Cassiu.* De câte ori se va 'ntâmplă aceasta,
Se va vorbi și de 'nfrățirea noastră.
A celor ce scăpară țara lor.
- Deciu.* Să mergem?
- Cassiu.* Da, veniți cu toții: Brutu
În frunte; noi împodobi-vom urma-i
Cu inimile cele mai viteze
Și cele mai alese 'n Roma toată.
- Brutu.* Stați! Cine e?
(Intră un Servitor.)
Un sol al lui Antoniu.
- Servitorul.* Așa mi-a zis stăpânul să 'ngenunchiu,
Așa mi-a zis Antoniu să mă 'nchin;
Și, în genunchi, să vă grăiesc așa:
Brutu e înțelept, viteaz și vrednic;
Caesar a fost puternic, mare, bun;
Să spui: iubesc pe Brutu și-l cinstesc;
De Caesar mă temeam și îl iubiam.
De se 'nvoiește Brutu ca Antoniu,
Nevătămat, să vie și să afle
Cum s'a făcut de moarte vrednic Caesar,
Anton nu va iubi pe mortul Caesar
- Mai mult decât pe Brutu 'n viață; ci
Urmă-va steaua vrednicului Brutu
Pe-aceste căi necunoscute încă,
Ca prieten bun. Așa vorbește-Antoniu.
- Brutu.* Stăpânul tău e un Roman viteaz
Și înțelept; așa l-am cunoscut.
Îi spune să poftescă pân' aici
Și-i voi da seamă și, pe cinstea mea,
Nu va fi vătămat.
- Servitorul.* Il voiu chemă (Iese.)
- Brutu.* Știu că pe el o să-l avem prieten.
- Cassiu.* Și eu aș vrea: dar am un simț de teamă;
Și presimțirea mea se 'ndeplinește
Îngrozitor de sigur totdeauna.
- Brutu.* Dar iată-l pe Anton.
(Reintră Antoniu.)
Bine-ai venit, Anton.
- Antoniu.* O, mare Caesar! Zaci atât de jos?
Ți-e toată izbânda, slava, vâlva, faima
Scăzută la atâta? Dormi în pace. —
Eu nu știu, Domnilor, ce-aveți de gând,
Nici cine cată să mai sângereze,
Sau cine s'a mai înălțat prea sus:
Dacă și eu, nu-i ceas mai potrivit
Ca ceasu 'n care Caesar și-a dat duhul,
Nici arme pe departe-așa de preț
Ca ale voastre spade 'mbogățite
Cu cel mai vrednic sânge de pe lume.
De mi-ați gătit osânda, eu vă rog,
Acum, că-i încă cruntă mâna voastră,
S'o 'ndepliniți. Trăind o mie de-ani,
Nu voiu mai fi așa 'mpăcat cu moartea:
Nici loc nici fel de moarte n'o să-mi placă
Ca lângă Caesar și tăiat de voi,
Voi, floarea și măestrii veacului.
- Brutu.* Nu cere, Antoniu, moarte dela noi.
Deși noi ne-arătăm acuma crunți
Prin fapta noastră și-ale noastre mâni,
Tu totuși numai mânilor le vezi
Și-această treabă cruntă ce-au făcut:
Ci 'n inimi nu vezi, ele sunt miloase;
Și milă pentru suferința Romei —
Cum focul, foc, înneacă mila milă —
A săvârșit cu Caesar fapta asta.
Dar, pentru tine, ale noastre spade
Au vârf de plumb, și brațul nostru n'are
Puterea urii; inimile noastre
Frățește te primesc într'insele
Cu gânduri bune, dragoste și cinste.
- Cassiu.* Cuvântul tău va fi ținut în seamă
La împărțirea nouă-a slujbelor.
- Brutu.* Așteaptă numai până liniștim
Mulțimea care și-a ieșit din fire,
Și-apoi îți vom da seama pentru ce
Eu ce-am iubit pe Caesar chiar și-atunci
Când l-am străpuns, am săvârșit aceasta.
- Antoniu.* Nu mă 'ndoiesc de 'nțelepciunea voastră.
Ci dați-mi, fiecare, mâna cruntă:
Întâi ți-o scutur ție, Marcu Brutu,
Apoi, strâng, Caiu Cassiu, mâna ta;
Și-a voastră, Deciu Brutu și Metel

- Și Cinna; și pe-a ta, viteze Casca;
 Și-a ta Treboniu, tot atât de scumpă.
 Bărbați de cinste toți; — vai ce să zic?
 Bună credința mea stă pe-un temei
 Atât de lunecos, că mă veți crede
 Sau un fricos sau un lingușitor. —
 Că te-am iubit, e-adevărat, o Caesar:
 Și dacă duhul tău acum ne vede,
 N'o să te doară mai cumplit ca moartea,
 Să vezi pe-Anton al tău cum strânge pacinic
 Cruntata mân' a dușmanilor tăi,
 Siăvite! 'n fața trupului tău mort?
 Să am eu ochi pe câte răni ai tu,
 Plângând așa cum ele varsă sânge,
 Mi s'ar cădea mai mult decât să leg
 Prietenie cu dușmanii tăi.
 Mă iartă, Iuliu. Aici te-au prins, cerb falnic,
 Aici căzuși, și-aici stau vânătorii,
 Cu prada ta 'nsemnați și 'mpurpurați.
 O lume, ai fost pădurea ăstui cerb
 Și el, o lume, inima pădurii.
 Ca prada cea de mulți fruntași vânată,
 Cum zaci aici!
- Cassiu.* Antoniu, —
Antoniu. Iartă-mă, o Caiu Cassiu:
 Așa vorbi-vor dușmanii lui Caesar;
 Din partea mea e rece cuviință.
- Cassiu.* Eu nu te 'nfrunt, că preamărești pe Caesar;
 Dar ce 'nfelegere voiești cu noi?
 Să te 'nsemnăm în rândul prietenilor,
 Ori să purcedem făr' de sfatul tău?
- Antoniu.* De-aceea v'am dat mâna; dar am fost
 O clipă abătut, privind la Caesar.
 Prieten sunt cu toți și vă iubesc,
 Nădăjduind că mă veți lămurî
 De ce a trebuit să moară Caesar.
- Brutu.* Altfel ar fi un joc sălbatec totul:
 Avem cuvinte așa de 'ndreptățite,
 Că, să-i fi fost lui Caesar fiu, Antoniu,
 Ai fi 'mpăcat.
- Antoniu.* Atâta-i tot ce vreau;
 Și mă mai rog de voi să 'ngăduiți
 Să i se ducă trupul pe piață
 Și, dela rostră, ca un fost prieten,
 Să pot vorbi la 'nmormântarea lui.
- Brutu.* Da, Marc Anton.
- Cassiu.* Brutu, o vorbă numai.
 (La o parte, lui Brutu.)
 Nu știi ce vrei să faci: nu te 'nvoi
 Ca să vorbească Antoniu la 'ngropare:
 Ce știi cum poate el mișcă poporul
 Prin ceea ce va spune?
- Brutu.* (La o parte, lui Cassiu.) Iartă-mă; —
 Mă urc întâiu eu însumi la tribună
 Ca să le-arăt de ce am ucis pe Ceasar:
 Ce va vorbi Anton, voiți întări
 Că spune cu îngăduiala noastră,
 Și că voim să aibă Caesar parte
 De toate datinile convenite.
 Vom câștiga mai mult decât vom pierde.
- Cassiu.* (La o parte, lui Brutu.)
 Nu știu ce-o fi; dar n'o văd bucuross!
- Brutu.* Antoniu, poți să iei acum cadavrul.
 Să nu ne mustri în vorbirea ta,
 Ci laudă-l pe Caesar cum voiești
 Și spune că o faci cu voia noastră;
 Altminteri n'o să ai nimic a face
 Cu 'nmormântarea lui; și să vorbești
 Dela aceeaș rostră ca și mine
 Când eu voi fi sfârșit.
- Antoniu.* Așa să fie;
 Eu nu doresc mai mult.
- Brutu.* Gătește deci cadavrul și-apoi vino.
 (Ies toți afară de Antoniu.)
- Antoniu.* O, iartă, chip de lut însângerat,
 Că-s blând și bun cu măcelarii ăștia!
 Tu ai rămas din cel mai vrednic om
 Ce-a viețuit în șirul veacurilor.
 Vai celor ce-au vărsat acest scump sânge!
 Eu prorocesc peste-ale tale răni —
 Ce, ca guri mute, cască roșii buze,
 Să ceară glas și vorbă limbei mele,
 Blestem cădea-va 'ncremenind pe oameni;
 Urgiei, luptă crâncenă 'ntre frați
 Va potopl Italia întreagă;
 Omor și jaf vor fi atât de dese
 Și spaimele atât de obișnuite,
 Că mame numai vor zâmbi, văzându-și
 Copiii sfâșiați de crunte mâni;
 Și 'năbușită fi-va orice milă
 De-obișnuința faptelor cruzimii:
 Și al lui Caesar duh răsbunător,
 Cu Ate¹⁾ lângă el, din iad ieșita,
 Cu glas de împărat strigă-va 'n țară
 „Omor“, dând drumul cânilor urgiei²⁾;
 Că pân' la cer această faptă cruntă
 Își va 'nălța duhoarea sa de stărvuri
 Ce-or putezi gemând dup' un mormânt.
 (Intră un servitor.)
 Nu ești în slujba lui Octaviu Caesar?
- Servitorul.* Da, Marc Anton.
- Antoniu.* Caesar i-a scris și l-a chemat la Roma.
- Servitorul.* El a primit scrisoarea și-i pe drum;
 Și mie-mi porunci să-ți spun cu graiul —
 O, Caesar! — (Văzând cadavrul.)
- Antoniu.* Ți-e plină inima, te du și plângi.
 Durerea, văd, se prinde; ochii mei,
 Văzând mărgeaua jalei în ai tăi,
 S'au umezit. E domnul tău pe cale?
- Servitorul.* La noapte-i șapte ceasuri dela Roma.
- Antoniu.* Te du 'napoi să-i spui ce s'a 'ntâmplat:
 Aici în Roma-i jale și primejdie,
 Nu-i Roma adăpost pentru Octaviu;
 Grăbește-te să-i spui. Ba, stăi puțin;
 Să nu pleci până ce voi duce trupul
 Pe piață: în vorbirea mea, acolo,
 Voi încerca să văd cum ia poporul
 Isprava crud' a ăstor oameni crunți;
 Vei da, pe urmă, junelui Octaviu
 De știre despre starea lucrurilor.
 Acum ajută-mi.
 (Ies cu trupul lui Caesar.)

1) Furia desbinărilor.

2) Foametea, focul, moartea.

Cronică.

Conferințele Asociațiunii. În iarna aceasta s'au continuat în mai multe centre românești dela noi conferințele ce se țin în cadrele Asociațiunii. Aceste conferințe sunt o școală bună pentru cârturărimea noastră și introduc în viața din orașele noastre o mișcare intelectuală destul de mulțămitoare. Cei obișnuiți să-și vadă numai de daraverile profesiei lor și să-și omoare plictiseala clipelor libere în fumul din cafenele și biruri, abia mai au prilej să trăiască un ceas două pe săptămână într'o atmosferă mai senină, ascultând câte o conferință, câte un cântec sau câte o declamație. Pentru mulți dintre așa numita noastră „inteligentă“ poate sunt singurele momente de recreație sufletească. Deaceia conferințele aceste chiar și din punctul de vedere practic al igienii spirituale au o deosebită importanță. Dar ele adeseori aduc în discuție probleme, dau de gândit și îndeamnă la muncă. Deși până acum această parte de fermentație culturală e disparentă, totuș puținele conferințe cari au imbrățișat probleme literare, culturale și sociale de actualitate înseamnă un pas înainte spre adevăratul rost al conferințelor Asociațiunii, care nădăjduim că se va realiza într'un timp nu tocmai îndepărtat.

În Sibiu seria conferințelor, aranjate de biroul „Asociațiunii“, a început-o, la 18 Decembrie 1910, d-1 Oct. C. Tăslăuanu, vorbind despre Poeziile lui Șt. O. Iosif. Reproducem partea introductivă a acestei conferințe:

„Doamnelor și domnilor, înainte de a intra în subiectul conferinței mele, Vă rog dați-mi voie să spun câteva cuvinte despre însemnătatea și rostul conferințelor pe cari le aranjează „Asociațiunea“.

Poate multora dintre D-Voastră li se va părea că repet o banalitate, când încep cu constatarea că puterea de viață a unui popor astăzi se judecă după manifestațiunile lui culturale. Ați auzit desigur așa de des adevărul că în zilele noastre lupta mare a vieții dintre popoare nu o hotărăsc armele și brațele vânoase, ci săbiile de foc ale minții și vitejia muncii culturale pe toate terenele. În vremea noastră, în lupta vieții, înving întotdeauna cei mai tari cu duhul și cei mai bogați în cultură și în credințe morale.

Aceste adevăruri, ce zboară prin atmosferă, ce își fac cuib în sufletul oricărui cârturar cu pretenții de om modern, au devenit aproape banale. Le auzim în conversațiile dela jururi, la adunările și banchetele noastre culturale, la birt, la cafenea și — oriunde ne vom duce. Cei ce ne îndeletnicim și cu obiceiul cetitului, le găsim repetate până la plictiseală în revistele, în ziarele, în broșurile și în cărțile ce apar.

E firesc, deci, să fim cu toții convinși că astăzi fără cultura minții și a inimii nu-i chip să trăim ca neam, nu-i chip să facem un singur pas în viață spre culmile progresului. Căci adevărurile pomenite ne urmăresc pretutindeni, ca un memento al vremurilor în cari trăim.

Cu toate aceste voiu încercă să stăruu puțin asupra lor, dându-mi silința să le curăț de spoiala banalității

ce le-a învăluit și să le arăt înțelesul adânc și practic al tuturor adevărilor mari, cari ne cârmuiesc viața.

Noi deși știm prea bine că astăzi cultura e arma cea mai puternică pentru a răzbi în viață, totuș suntem așa de săraci în adevărate manifestări culturale. Auzim mereu vorbindu-se de cultură, dar vedem foarte puține semne de o muncă sistematică și frățească în vederea unei culturi temeinice, care să nu ne fluture numai pe buze ci să prindă rădăcini adânci în sufletele noastre.

Noi, în multe privințe, ne putem asemăna cu copiii, cari măimușăresc pe cei mari în gesturi, în vorbe și în obiceiuri. Aud câte o frază, o repetă fără să o înțeleagă. Se joacă și ei de-a omu mare. Cam așa ne jucăm și noi de-a cultura, învățată dela popoarele înaintate din Apus. Cam așa facem și cu principiile mari de viață, pe cari le-am numit banale. Asemenea principii, când nu corăspund unei necesități sufletești, când sboară numai din gură în gură — fiindcă așa-i moda — fără ca să ne oprim la înțelesul lor adânc și fără să ne gândim la greutatea de a le sădi în conștiința noastră, și fără a le face cârmuitoarele vieții noastre de toate zilele — bineînțeles că ne par banalități. Le spunem, cum am spune niște glume, pe cari le repetăm cu oarecare plăcere până când sunt nouă. Pe urmă învățăm altele. Firea noastră de copii mari ne îndeamnă să alergăm mereu după noutăți. Nu rămânem statornici pe lângă anumite principii călăuzitoare, nu le urmărim cu stăruința omului matur și conștient, care prevede viitorul și care nu trăiește numai pentru plăcerea clipei trecătoare a vieții individuale.

Dacă vom aruncă o privire asupra vieții noastre publice de astăzi, ne vom convinge ușor de lipsa totală a principiilor de cari vorbim.

Oricine e obișnuit să judece fenomenele sociale dintr'un punct de vedere mai înalt și e dedat să le înțeleagă ca tot atâtea efecte firești ale unor cauze concrete, nu se poate miră, de pildă, de răzmirița și anarhia ce s'a deslănțuit în vremea din urmă din Carpați și până la Tisa. Firea noastră de copii, cu orizonturi modeste și cu ambiții fără frâu, lipsa de convingeri adânci, lipsa unei munci conștiente și sistematice în vederea intereselor obștești — nu puteau avea alte roade de manifestare culturală.

Astăzi, când foile noastre sunt pline de personalități se citesc pe 'ntrecute. Trec din mână în mână și se comentează cu o adevărată pasiune. Toți suntem curioși ce-a spus unul și ce a răspuns celalalt și așteptăm cu nerăbdare să vedem: care pe care?

Aceste discuții n'au, însă, decât o singură însemnătate. Ele sunt tot atâtea dovezi ale gradului de cultură, la care, din nefericire, ne găsim. Sunt tot atâtea prilejuri triste de a ne convinge cât suntem încă de departe de o adevărată cultură a minții și a inimii, pe care pretendem că o avem.

Dacă s'ar desfășură o discuție principiară, dacă s'ar purta o luptă de idei, v'asigur că numărul cetitorilor

de foi românești s'ar reduce simțitor. Curente de idei, problemele de viață, reformele sociale, cari ni se impun cu o necesitate tot mai arzătoare, la noi găesc foarte puțini clienți. Indiferența noastră față de aceste chestiuni se explică iarăș numai prin sărăcia intelectuală.

Datoria noastră a tuturor e, deci, să întemeiem în sufletele noastre o împărăție puternică a culturii, care e unica noastră mântuire. Și atunci când vom încerca să înlocuim vorbele prin fapte, promisiunile prin muncă și aparențele culturii printr'o educație serioasă, numai atunci vom vedea ce înțeles adânc au adevărurile banale pe cari le-am accentuat la începutul acestei conferințe.

Condiția primă a unei primeniri sufletești e, însă, circulația ideilor. Eu cred că aceste conferințe aranjate de „Asociațiune“ sunt un mijloc nimerit pentru atingerea acestui scop. Cu ajutorul lor putem să ne îmbogățim cunoștințele, să ne cultivăm frățește. Cece țin conferințe, au prilej să se ocupe de câte-o chestiune literară, culturală sau științifică și fără multe pretenții de originalitate spun pe înțelesul nostru al tuturor ceace gândesc. Ascultătorii, iarăș fără pretenția de a auzi conferințe academice, au ocazie să facă cunoștință cu multe chestiuni interesante sau să-și reîmpropăteze cunoștințele ce și le-au câștigat singuri.

Conferințele „Asociațiunii“ ar servi și mai bine scopul ce-l urmăresc, dacă subiectele conferințelor dintr'un ciclu ar fi înrudite, dacă ar avea o legătură organică între ele. Dar noi suntem oameni fiecare de capul nostru, nu prea avem multe legături sufletești unii cu alții, așa că acest ideal rămâne o problemă a viitorului. Dacă ne vom interesa, însă, cu toții de aceste conferințe sunt sigur că posibilitatea de a realiza acest ideal nu va fi așa de îndepărtată.

Pe urmă conferențiarul a trecut la analiza poeziilor lui Șt. O. Iosif, arătând că aceste sunt rupte din sufletul ardelenesc, că lira lui e mare în cântecele discrete, în melodiile intime. A dovedit, prin citirea mai multor poezii, că sufletul lui Iosif e un suflet sensibil și sentimental. El nu trăiește decât prin emoții și sentimente. Partea de gândire, fondul de idei e disparent în creațiunile lui. Conferențiarul a stăruit asupra părții patriarhiale, descriptive, populare și naționale a poeziilor lui Iosif, arătând prin citate că în aceste creațiuni e un adevărat artist.

A doua conferință a fost a d-lui Dr. Nic. Bălan, care a vorbit despre Religie și Cultură, arătând că aceste două noțiuni nu se exclud ci se completează. După ce a arătat rătăcirile celor ce iau o atitudine ostilă față de religie, întemeindu-se pe cercetările științifice, a făcut o frumoasă apoteoză a credinței creștine.

Al treilea conferențiar a fost d-l Dr. Onisifor Ghibu, care a vorbit, cu multă competență, despre minunata carte a lui Pestalozzi, Leonard și Gertruda. După o introducere, în care a arătat rolul oamenilor de școală în viața culturală a omenirii, a făcut pe scurt biografia pedagogului elvețian, a povestit momentele mai însemnate din activitatea lui și a cetit unul dintre

cele mai frumoase capitole ale acestei cărți pentru popor.

În a patra conferință, d-l Dr. Ilie Beu a vorbit despre Coleră și mijloacele de apărare împotriva ei. A făcut istoricul acestei epidemii, a descris bacilul colerii și a dat câteva sfaturi practice cum trebuie să ne apărăm împotriva lui. Conferința a fost temeinică și limpede, așa că a putut-o urmări întreg auditorul cu atențiune.

A cincea Duminecă a fost ocupată de Loja Andreiu Șaguna a Bunilor Templieri, cari au făcut o nimerită propagandă antialcoolică printr'o conferință, printr'o reprezentație teatrală și prin tablouri vii.

A șasea conferință a fost a d-lui Victor Stanciu, profesor la școala civilă de fete a Asociațiunii, care a tratat, într'o formă literară atrăgătoare, una dintre cele mai importante probleme ale științei: *Vieața în natură*. Această conferință va apărea într'un număr viitor al revistei noastre.

Ultima conferință a ținut-o d-l Aurel Bratu, profesor la Seminarul Andreian, vorbind despre *Iluzii*. A fost o conferință interesantă și instructivă care ar merita să fie publicată.

Deși seria conferințelor a fost destul de bogată, totuși nu ne putem mira că într'un centru cultural cum e Sibiuul nu se îndeamnă și alții la muncă. Sperăm, însă, că în iarna viitoare aceste conferințe vor lua un nou avânt, deoarece e vorba să se înceapă conferințe mai sistematice, tratând subiecte înrudite și mai actuale.

✻

În amintirea lui Eugeniu Carada. Luptele politice, cari se deslănțuesc acum în România, ca și fierberea produsă în viața noastră publică din Ardeal și Ungaria, au făcut ca atât acolo, cât și aici să se cam uite din trista aniversare a morții unuia dintre cei mai aleși fii ai poporului românesc, Eugeniu Carada.

S'a împlinit un an decând acest mare Român a închis ochii pentru totdeauna, ducând cu el în mormântul rece comoara cea neprețuită a dragostei lui de neam și țară, iubirea lui de jertfă pentru ridicarea acestui neam românesc acolo, unde, în urma strălucitei lui origini, merită să fie.

Eugeniu Carada n'a fost numai al fraților din Regat. El a fost al nostru al tuturor, al celor ce-și cântă doina tristă pe malul Murășului potolit, ca și al celor, cari mor sub lovitura ucigașă a bandelor, prin văile Pindului. A fost al nostru mai mult poate ca al tuturor. Durerile ni le-a înțeles și a căutat să le aline. Greutățile noastre în lupta pentru crearea unei culturi le-a știut și ne-a încurajat în momente de des-nădejde. Prin vorba și prin fapta lui generoasă, ne-a încurajat.

N'a fost suspin românesc pe care Eugeniu Carada să nu-l fi înțeles, la auzul căruia sufletul lui să nu se fi înduioșat.

N'a fost strigăt, la care el să nu fi răspuns, îndemnând în acelaș timp și pe cei din jurul lui să plece urechia la glasul de durere al fratelui oropsit. Au fost vremuri când ostașii angajați sub drapelul

ideii românismului erau gata să se oprească: fără ajutorul lui Eugeniu Carada poate s'ar fi și oprit. Și, dacă conștiința națională a prins rădăcini adânci pe ambele laturi ale Carpaților ce despart un neam în două părți, aceasta se datorește și activității dezvoltate de Eugeniu Carada.

O modestie fără de seamăn l-a caracterizat pe acest om în întreaga viața sa. Deși cu o influință covârșitoare în cel mai puternic dintre partidele politice din țară, niciodată n'a căutat să producă sgomot în jurul lui. Tovarăș înțelept al lui Ion C. Brătianu, el l-a determinat pe acesta la atâtea acte, cari au ajutat la crearea României moderne.

Patriot înfocat, în timpul războiului pentru independență, el a stat pe câmpul de luptă, alături de marele său amic Ion C. Brătianu, observând mișcările trupelor, dând sfaturi, făcând planuri pentru operațiile de luptă. Se povestește din acest timp un episod caracteristic. Marele duce Nicolae al Rusiei, observând pe Carada, care era simplu îmbrăcat, în timpul geros al iernii, purtând un mencioc subțire, cu gluga pe cap, întrebă pe generalul Davila:

— Cine este streinul ăsta, care nu doarme niciodată, nu fumează, nu mănâncă, nu bea și nu se desparte o clipă de d-l Brătianu? Pe fața lui se cetește atâta îngrijorare!...

— Este Eugeniu Carada, Alteță, prietenul intim al lui Brătianu...

— Acesta este Eugeniu Carada? Dacă România are mulți fii de aceștia, fiți siguri de viitorul țării D-Voastră!

Cei cari l-au înțeles pe acest suflet mare, i-au eternizat memoria înființând fondul cultural „Eugeniu Carada“. Singurul monument, pe care acest om, care disprețuia vanitățile și ambițiile personale, nu l-ar fi refuzat.

S'a împlinit anul dela moartea lui. Cei rămași în urmă au fost cuprinși de văltoarea luptelor și par a fi uitat de datoră ce o au de a aduce prinusul recunoștinții lor memoriei aceluia, până la care nu s'a ridicat nici un român, afară de marele mecenat d-l Vasile Stroescu.

Se cuvine ca noi, modești gregari în lupta ce se dă pentru triumful culturii naționale, să ne aducem aminte de cecace a fost Eugeniu Carada pentru noi toți și cu evlavie să ne închinăm memoriei lui. E o datorie sfântă, pe care ne-o îndeplinim cu inimă curată. E o datorie, pe care trebuie să și-o îndeplinească orice Român. Numele lui Eugeniu Carada trebuie să se sape în sufletele noastre ca un simbol al dragostei, al luminii, al jertfei pentru binele obștesc. El va rămâne veșnic pildă strălucită pentru fiii acestui neam, cari îi binecuvintează acum memoria, aducându-și aminte de versul poetului:

„Plecați genunchii voștri întâi pe la morminte!“

8

Atelierul de țesături și cusături românești din Orăștie. În zilele trecute, întorcându-mă dela Arad, m'am oprit în Orăștie ca să vizitez acest atelier cu bună reputație. După îndrumările binevoitoare ale d-lui Bornemisa, cel mai tânăr și mai învățat librar

al nostru, și călăuzit de o fetiță, am ajuns într-o stradă laterală în fața unei case modeste, care nu prea seamănă a atelier. Nu mă încumătam să intru, mai ales că nu vedeam nici o firmă și fiindcă am găsit poarta zăvorâtă ca la o mănăstire de călugărițe. Nu era nici clopoțel. Fetița mă îndemnă să bat la geam, dar nu îndrăzneam, fiindcă înăuntru doi ochi de fată mare imi zâmbeau ca unui peșitor. În sfârșit, ce eră să fac, am bătut și mi s'a deschis. După ce am trecut printr-o curte pietruită cu bolovani, lângă un iatac cu scări, am deschis o ușă și m'am pomenit într-o odăiță, ca o colivie de mică. E odaia de primire și locuința d-șoarei directoare. În alte odăi mai mărișoare, cu ferestrele spre stradă, am văzut vreo patru războaie mari, ce ajungeau până în grindă, și vreo opt țărance. În această strămoare și inghesuală abia am putut descoperi ființa delicată și mărunțică a d-șoarei Tiberia Barcianu, directoara atelierului. M'a primit cu multă bunăvoință și cu oarecare sfială. Și mărturisesc că și eu mă simțeam cam stângaciu și cam jenat. Nu mi-am închipuit niciodată că industria noastră națională cere asemenea jertfe, căci e un adevărat martiraj a sta și a lucra într-o astfel de casă. De aceea, când am strâns mâna d-șoarei directoare, m'a cuprins o duioșie și o tristeță. Parcă vedeam înaintea mea o floare frumoasă și nevinovată închisă într-o temniță. Am admirat sincer munca ce o desfășură d-șoara Barcianu și am regretat tot atât de sincer că o problemă națională, cum e industria artei noastre populare, e așa de vitreg tratată. Mai ales că în Orăștie se găsesc mulți fruntași, cari ar putea da ușor un avânt acestui atelier. E o bancă puternică, a cărei acționari, cu puțină bunăvoință și înțelegere, ar putea vedea că acest ram de industrie națională are un viitor strălucit. Se pare, însă, că și pela Orăștie grasează indiferența și neînțelegerea față de munca sistematică în vederea înaintării noastre specifice naționale.

D-șoara Barcianu a avut amabilitatea a-mi arăta mai multe obiecte lucrate în atelier, cari toate dovedeau un gust fin și o dibăcie în prelucrarea și aplicarea motivelor artei decorative țărănești. M'a surprins, însă, puținătatea țesăturilor și cusăturilor originale. În schimb am avut rara mulțumire sufletească de a vedea la d-na Erdelyi o adevărată comoară de cusături originale din părțile Bihorului, până acum cu totul necunoscute. D-sa are adunat material pentru un întreg album, care, când va eși de sub tipar, va fi de o frumusețe și de o noutate rară. Am simțit o mare bucurie, când a binevoit a-mi făgădui că aceste originale vor ajunge în „Muzeul Asociațiunii“, după ce vor fi completate și studiate. Câte doamne dela noi nu ar putea urmă acest exemplu frumos al d-nei Erdelyi, mai ales când avem atâtea frumuri a căror artă decorativă e până acum nedescoperită.

Într'un număr trecut pomeneam de înființarea unei tovărășii naționale pentru cultivarea și răspândirea industriei naționale. Din câteva părți am primit scrisori, în cari mi se arată imposibilitatea de a realiza această idee. Motivarea e una singură: indiferența

și chiar reavoința cărturărimii noastre. După ce am văzut atelierul din Orăștie mi-au sburat și mie multe iluzii, dar cu toate acestea nu mi-am pierdut încă credința în mântuirea acestui ram al industriei și comerțului nostru național. Poate tot se vor mai găsi minți înțelegătoare și visterii deschise pentru o asemenea întreprindere românească. (Codru.)

⊗

Spre literatura dramatică. Din București ni se semnalează o veste mult promițătoare din mișcarea literară, pe care o înregistrăm cu cea mai mare satisfacție. Ni se spune anume, că de un timp încoace tinerii noștri scriitori au pornit de-a binele să se intereseze de teatru, să intre în contact cu secretele tehnice ale scenei și să se familiarizeze cu însușul genul dramatic al literaturii, care pentru mulți până acum părea a fi un mister de nepătruns. În pornirea aceasta a lor, scriitorii noștri au găsit un sprijin călduros în conducătorul actual al „Teatrului Național“, care, prin noua lege a teatrului, a deschis liber porțile pentru membri societății scriitorilor și a căutat să cultive relațiunile cu dânsii, încurajând orice manifestare originală și preferând orice traducere bună, făcută de scriitori, unor texte de traducere comercială, cum se obișnuia înainte. Este acesta un mare progres față de trecutul recent, când atât direcțiile teatrului, cât și publicul tratau cu multă neîncredere pe autorii români și când literatura dramatică română suferea vădit sub influența acestei anomalii. Și noua mișcare își produce și roadele sale frumoase. Tinerii cari debutează dovedesc talent și cuceresc publicul prin noutatea lor. Printre ei s'au remarcat în săptămânile din urmă d-l Herz cu un minunat talent tehnic și cu o multă făgăduitoare abilitate de dialogare. D-l Sadoveanu a intrat și d-sa în rândul autorilor dramatici prin o piesă într'un act, cu câteva interesante stări sufletești, cari, fără să fie antisemite, au fost combătute de critica izraelită. S'a jucat în o măiastră traducere „Cid“ al lui Corneille, în limba lui Șt. O. Iosif și „Salomea“ lui Wilde, tradusă de Z. Bărsan. Dar partea leului a revenit tot prietenului nostru, cu atâtea frumoase talente, d-lui Victor Eftimiu, al cărui „Insiră-te, Mărgărite“ a fost evenimentul actualii stagiuni dela „Teatrul Național“... Sunt semne bune aceste, cari ne probează că suntem în drum spre o literatură dramatică nouă, la care doresc să contribuie tot ce e talent și predispoziție în rândurile tinerilor scriitori.

⊗

„Bucureștii, cari se duc“. Simți o deosebită desfătare, când treci în revistă paginile aceste foarte vioaie și scrise într'o perfectă cunoștință de limbă de d-l H. Stahl, cunoscutul stenograf al Camerei române, un German, care s'a știut acclimatiză atât de mult în a doua sa patrie. Este vorbă de acea parte a Bucureștilor, care se părăginește văzând cu ochii, în fața procesului firesc de prefacere. Autorul fixează, într'o formă plăcută, care ar face cinste oricărui scriitor, resturile aceste pitorești ale trecutului, cari nu mai pot fi salvate, parte din vina lipsei de aten-

țiune pentru monumentele istorice, cari ar trebui menținute cu orice preț, parte din pricina dintelui vremii, care roade înainte, neintrebând pe nimeni. Ici, în formă de convorbiri spirituale și cu reflexiuni ironice, ne dă priveliști complexe de colțuri de stradă, cu ruine, sau cu formațiuni ciudate de căsuțe de un stil original și părăsit. Colo ne introduce în interioarele unor curți cu mănăstire și biserică, cu cruci de piatră, atât de resfirate în toate părțile Capitalei. Apoi periferiile, cu cimitirele și regiunile mahalalelor cu particularitățile etnice, moștenite din străbuni, cu imbulzeala Evreilor prin strada Văcărești, toate sunt prinse cu multă culoare locală. Cismigului, acestui „paradis al slujnicilor“ și Șoselei, în toiul aprins al verei, îi consacră două sugestive capitole. Noi nu putem decât să încurajăm asemenea literatură, care pe lângă partea sa instructivă, mai prezintă și un interes pur literar și sufletesc. Este duios să cetești cum autorul acestui volum se identifică cu lumea asta veche care dispăre și n'ar strică cetitorilor dela noi, să caute a se interesă mai de aproape de această utilă carte.

⊗

Baluri în costume naționale. Până acum un an aproape toate invitățile la petreceri aveau adausul: „damele sunt rugate a se prezintă în costum național“. Rugămintea nu eră, însă, ascultată de nimeni. DAMELE se înfățișau în cele mai strălucitoare și ademenitoare toalete, cari de multeori erau o adevărată sărăcie pe casa bieților părinți. Ici-colea câteva naționaliste naive sau sărace se mai încumătau a îmbracă portul național, crezând că vor fi apreciate cel puțin de ceice au iscălit invitarea. După ce ajungeau, însă, în sala petrecerii, costumele naționale începeau să se schimbe într'o haină de tortură, căci tovarășele cari își foșneau mătășurile dantelate, în ritmul dansurilor, se uitau la ele cam de sus, iar cavalerii îmbrăcați în fracuri și în redingote treceau pe lângă ele ca pe lângă niște cenușotce. De aceea bieteile costume naționale ajunseseră în disgrafia damelor. Adevărat că cele mai multe costume dela aceste petreceri erau imposibile. Erau niște creațiuni fantastice, fără gust și fără farmec. Din acest punct de vedere e bine că erau disprețuite.

Acum un an „Reuniunea femeilor din Arad“, a cărei prezidentă e doamna Oncu, o femeie cu multe însușiri frumoase și cu multe porniri bune, a aranjat primul bal, la care toate doamnele și domnișoarele au fost obligate să se prezinte în costum național. Entuziasmul și efectul a fost neașteptat. Toată lumea a rămas încântată de frumșetea portului național. Cetitorii noștri își aduc aminte de cele câteva fotografii pe cari le-am publicat anul trecut.

Pilda Aradului a prins. În anul acesta pe lângă Arad s'au aranjat sau se vor aranja asemenea petreceri în Timișoara, Sibiiu și Abrud. Am avut prilej să văd în anul acesta „balul costumat“ din Arad, care a fost o adevărată feerie. În presara balului s'a ținut un așa numit „Matineu“, la care fetițe și băieți dela 8—18 ani au dansat diferite jocuri. Toate erau îmbrăcate în port național. Nu pot recomandă îndeajuns ca să se introducă acest obicei în toate părțile. Nu

poate fi ceva mai drăgălaș și mai frumos decât să vezi asemenea boboci jucând în port țărănesc.

Învățătorii și preoții dela sate ar putea și ei cultivă acest obicei cu ocazia examenelor dela sfârșitul anului. Să stărue ca copilele și băieții să îmbrace costume cu motive vechi și să învețe jocurile bătrânești, cari în cele mai multe părți încep să se uite.

Balurile costumate au și o deosebită importanță etnografică. Doamnele și domnișoarele cari au simț pentru armonia portului își dau silința să se îmbrace cât mai fidel, eliminând bineînțeles toate decorațiile lipsite de gust. La Arad nu erau tocmai multe cele cari au dovedit acest simț. Am văzut chiar și costume de cele imposibile, vreo cinci, cari nu ar mai trebui admise, fiindcă sunt ca niște flori artificiale fără gust într'o grădină cu flori minunate de câmp.

Cultivând cu sârguință îmbrăcarea portului țărănesc original, în câțiva ani sper să cunoaștem întreaga varietate pitorească a portului nostru. Atunci când se va cunoaște amănunțit și temeinic, va trebui să se facă un pas mai departe, dacă voim să menținem costumele naționale la petreceri. Originalitatea portului va trebui desăvârșită prin selecționarea și combinarea lui artistică. Și avem deplină încredere că gustul femeilor noastre va reuși să deslege norocos și această problemă. (C.)

✽

Șezătoarea literară a scriitorilor români. În 5 Martie n. a. c. scriitorii români vor ține prima șezătoare literară în Ardeal. Cu ocazia petrecerii cu jocuri naționale ce o aranjează „Asociațiunea” cu concursul „Reuniunii femeilor române din Sibiu”, va fi deci și o frumoasă manifestație literară, cum n'a mai fost până acum la noi.

În ziua de 5 Martie n. a. c. toți scriitorii ce se vor întâlni în Sibiu, se vor duce în corpore la biserica catedrală, ca să asculte sf. liturghie. La orele 11 a. m., vor ține șezătoarea literară în sala festivă a „Muzeului Asociațiunii”. Până acum s'au anunțat că vor lua parte la șezătoare următorii scriitori: I. Agârbiceanu, M. Cunțan, Victor Eftimiu, Em. Gârleanu, Oct. Goga, Corneliu Moldovan, D. Nanu, Cincinat Pavelescu, Dinu Ramură (Herz), Mihail Sadoveanu și Caton Theodorian.

După șezătoare, în restaurantul Brote, va fi un banchet al scriitorilor, la care poate participă cine vrea.

Seara se vor duce toți scriitorii la petrecerea Asociațiunii din Casa Societății.

Fiind un prilej rar de a vedea atâția scriitori împreună, credem că publicul românesc din toate părțile va alerga la Sibiu, ca să ia parte la această sărbătoare literară.

✽

Duplicitate literară. Sunt câțiva ani, de când în răposata „Tribuna Literară” din Sibiu se aduceau meritate mustrări unui profesor tânăr care publicase despre Andreiu Murășan două lucrări: o teză de doctorat în limba maghiară și o biografie dezvoltată mai pe larg în limba română, apreciind activitatea poetului în două chipuri diferite, în cea dintâi ca să

placă Ungurilor, iar în a 2-a ca să fie pe placul publicului românesc.

Eră desigur o procedură, care trebuia osândită, căci adevărul literar și științific, — în orice haină ar fi îmbrăcat, în orice limbă ar trebui exprimat — nu poate fi decât unul singur.

Acelaș caz ni se pare, că s'a repetat acum de curând. D-l Ilie Minea, fost profesor la gimnaziul din Caransebeș și fost redactor la „Severinul” lui Burdea a publicat în „Convorbiri Literare” (nrul din Dec. 1910) o lucrare intitulată: „Relațiunile politice dintre Țara Românească și Ungaria pe timpul lui Ludovic I.”

Lucrarea aceasta se bazează, cum spune autorul însuși (Conv. Lit. pag. 1123, nota 1), pe aceleaș documente, cu ajutorul cărora și-a scris și teza de doctorat apărută în Budapesta, la 1907, sub titlul: „Magyar-bolgár-oláh érintkezés Nagy Lajos alatt” (8° mic, 27 p.).

Cu toate acestea, documentele nu sunt interpretate la fel în broșura ungurească și în lucrarea publicată în Convorbiri, de unde urmează faptul surprinzător, că chiar și rezultatele, la cari ajunge autorul pe baza studiului acelorăș documente, iau în lucrarea românească o infățișare, care se deosebește în unele puncte în mod esențial de felul, cum au fost prezentate în broșura ungurească.

Așa d. e. vorbind despre vazalitatea voevozilor români față de regii Ungariei, broșura apărută în Budapesta la 1907 prezintă această vazalitate ca pe una reală, rămasă Angevinilor drept moștenire dela ultimii regi din familia lui Arpad, iar pe viteazul Vlaicu Vodă îl infățișează, ca și cum n'ar mai fi avut altceva de lucru, decât „să se silească a se supune intru toate poruncilor și dorințelor domnului său” (adecă regelui ungar Ludovic).

La pag. 4 scrie, că Angevinii ar fi fost ispițiți de dorința „să ajungă stăpâni peste Bizanț, mai ales fiindcă moștenirea rămasă lor dela familia Arpad cuprindea în sine acele țeri, pe cari voesc acum să le cucerească Turcii (= „hogy Byzanc urai legyenek annál is inkább, mert az Árpádhoz rájok szállott öröksége magában foglalta ama országokat, melyeket most a török akar meghódítani”). Iar la pag. 22 scrie despre Vlaicu Vodă astfel: „În calitate de dignitar al imperiului maghiar, voevodul s'a năzuit a se supune intru toate poruncilor și dorințelor domnului său” (= Mint a magyar birodalom tiszte, a vajda mindenben ura parancsainak és ohajainak hódolni igyekezett).

În opoziție cu aceste afirmațiuni din broșura ungurească, scrie acelaș autor în Conv. Literare (l. c. pag. 1122 sg.) următoarele: „În avântul și ambiția sa de cuceritor (Ludovic I.) revendică drepturi scornite de Arpadieni, drepturi pe cari Angevinii și le-au considerat ca moștenire de recâștigat, că adecă regele Ungariei e „dei gratia Hungarie, Dalmatie, Croacie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque rex”.

„Tânărul și ambițiosul Ludovic crezuse, că vazalitatea domnului român e reală și nu un atribut fictiv, cu care s'au fălit numai în titlul lor cei din urmă regi arpadieni” (pag. 1124.)

Iar despre Vlaicu-Vodă spune, că s'a dovedit „domnitor înzestrat cu multă dibăcie diplomatică și hotărît a-și apăra cu orice preț neatârănarea moștenirii părintești“ (ibidem 1125) și că față de Ludovic, regele Ungariei „Vlaicu a făcut (numai) un simulacru de supunere vazală“ (pag. 1133).

În cele următoare vom cită paralel din ambele lucrări, câteva locuri, ca să se vadă și mai bine contradicțiile.

Broșura ung. pg. 8:
„Ez (Baszaráb Sándor) 1343 nyarán, mikor Nagy Lajos Erdélyben tartozkodik, hozzá siet, leteszi a hűbéri esküt, miről tanuskodik az 1365 jan. 5-én kelt királyi oklevél: condam Wayvoda Transalpinus tamquam immemor beneficiorum a nobis receptorum.“

Conv. Lit. pg. 1123:
„În vara anului 1344 Alexandru are o întrevedere cu Ludovic în Ardeal, cu ocazia căreia Alexandru e recunoscut ca han de Severin și stăpân peste ducatul Făgărașului. Diploma regală din 5 Ianuarie 1365 nu poate înțelege altceva sub beneficia recepta (feudele primite). La întrevedere, domnul român va mai fi făcut profesia de credință promisiunile obișnuite, pe cari fiind destul de puternic, nu le-a ținut niciodată, dupăcum reiese din diploma de mai sus“.

Dacă din cuprinsul diplomei citate reiese în adevăr, că domnul român a alergat la Ludovic și a depus jurământul de fidelitate, cum se afirmă în textul maghiar, pentru ce nu se spune și în textul român în mod tot atât de categoric lucrul acesta? Ce lipsă eră, să se atenuze prin modestul potențial: „va fi făcut profesia de credință“ — ?

Broșura ung. pg. 10:
„A havasalföldi hadjárat azonban elmarad (1365) Ulászló valószínűleg éléje megy királyi hűbérurának és atyja taktikáját követvén: adót, szolgálmányokat ígér és esküt tesz Lajos király megbocsát neki és hogy jobban lekötözzék, birtokában hagyja a szörényi bániságot és Fogarast — Francia szokás szerint — dux czimmel“.

Conv. Lit. pg. 1126:
„Vlaicu răspunse la această proclamațiune (din 5 Ian. 1365) cu aceea (!), că pustii hotarele țerii ungurești. Atunci va fi dat foc și-a darămat și mănăstirea din Tâlmaci. Și de astădată însă prea grabnicul rege fu silit să-și lase mâna la o parte și să-și schimbe planurile. Nu a condus acum adecă nici o expediție în contra noului domn muntelesc“.

Aici iarăș suntem nedumeriți. Dacă eră la 1907 verosimil, cum spune textul unguresc, că „Vlaicu s'a dus înaintea regelui său suzeran și, urmând tactica tatălui său, i-a promis tribut, servicii și i-a jurat credință“ — pentru ce în expunerea românească de la 1910 nu se mai face amintire de aceste lucruri, ci se vorbește numai de „pustiirea hotarelor țerii ungurești“ prin Vlaicu Vodă și de dărimarea mănăstirii din Tâlmaci?... Din lucrarea românească apare, că regele Ludovic ar fi fost umilit din partea voivodului român și la 1365 și la 1368, căci vorbind de această din urmă expediție a lui Ludovic contra lui Vlaicu, autorul constată că: „Trufia angevină fu umilită a doua oară, iar Țara Românească rămase neatârnată“ (Conv. Lit. pg. 1132). Pe când din textul unguresc reiese, că la 1365 Vlaicu Vodă s'ar fi umilit înaintea regelui Ludovic!

Și mai nostim e cazul cu a treia expediție dela anul 1377, care se sfârșește, după broșura ungurescă, cu înfrângerea lui Vlaicu, iar după expunerea românească din „Conv. Literare“, cu biruința lui!!

Broșura ung. pg. 25 6:
„Annyit lehet megállapítani, hogy új havasalföldi hadjáratról van szó, még pedig Ulászló vajdasága idejében; a hadjárat megtörténik s a havasalföldi vajda leveretésevel végződik“.

„Ezen hadjárat következménye, hogy a havasalföldi vajda elvesztj a szörényi bániságot és a fogarasi hercegséget“.

Conv. Lit. pg. 1138:
„Ludovic crezú, că din nou trebuie încercat norocul armelor față de îndrăznetul domn român... O diplomă regală din 1377 amintește de noua expedițiune nenorocoasă contra Domnului muntelesc“.

„Aceasta a fost ultima încercare a lui Ludovic de a încredința pe pretinsul său vasal, care nici într'un chip nu void să corespundă datorințelor sale. Luptele lui Vlaicu cu Ludovic au fost așa zicând botezul de sânge al independenței și alcătuirii Munteniei în ramele sale naturale“.

Așa dar după textul unguresc, voivodul muntean a rămas biruit și a pierdut, în urma acestei expediții, Banatul Severinului și Făgărașul, iar după textul românesc, expediția contra domnului muntean a ieșit nenorocoasă pentru regele Ludovic, care a încercat zadarnic să ingenuncheze pe Vlaicu, pretinsul său vasal!!

Evident, că aci e o regretabilă duplicitate, un fel de aplicare a teoriei mimicismului.

Mai este încă a duplicitate, care trebuie relevată.

Broșura ung. pg. 27:
„Nagy Lajos király elé csak akadályokat gördítetek (a szláv uralkodók); a török elleni egyseges fellépés eszméjének szükségessége másfelől akkor szállja meg a szláv uralkodókat, mikor a török ante portas fenyeget. Így maguk a szláv uralkodók keszítik elő országuk szomorú jövőjét“.

Conv. Lit. pg. 1122:
„Prin această politică mi-oapă, ce a urmat-o față de vecinii săi dela sud, a pregătit Turcilor calea spre Ungaria. Aceasta trebui mai târziu să se convingă la Nicopole (1396), Varna (1444), Mohaci (1526) că marele rege, Ludovic I., a avut multă ambiție, dar puțină prevedere politică“.

Creдем, că inviniurile aduse lui Ludovic în textul românesc sunt mai apropiate de adevărul istoric, decât cele cuprinse în textul maghiar la adresa domnitorilor slavi din Balcani. Și tocmai de aceea ar fi fost de dorit, ca ele să fi fost exprimate și în broșura ungurescă în acelaș fel!

Din spicuirile citate mai sus se poate vedeă, la ce rezultate triste ajunge celce nu are convingeri științifice sau, dacă le are, e lipsit de curajul civic de a le exprima în mod categoric în orice limbă, fără nici o rezervă și fără nici o considerație de ordin inferior utilitar.

Aceste spicuiuri dorim să servească și ca un fel de avertisment ștudenților noștri universitari să se fe-rească în viitor de a cădeă vreunul dintre ei în păcatul duplicității literare.

Budapesta, în Ianuarie 1911.

A. C.